ЩОМІСЯЧНИЙ
ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ
ЦК ЛКСМУ
ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ
РАДИ
ВСЕСОЮЗНОЇ
ПІОНЕРСЬКОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ
ІМЕНІ В. І. ЛЕНІНА

ПІОНЕРІЯ

№ 7

(621)
ЛИПЕНЬ, 1975 р.

ВИДАЄТЬСЯ
З 1 ЖОВТНЯ
1923 РОКУ.

ВИДАВНИЦТВО
ЦК ЛКСМУ
«МОЛОДЬ»,
м. КИЇВ.

Радісно й урочисто відзначила наша країна, все прогресивне людство 30-річчя Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. На фото: святкування Дня Перемоги у столиці Радянської України — місті-герої Києві, вгорі — марш ветеранів на Хрещатику, внизу — квіти переможцям.

Фото В. БЕРЕЗОВСЬКОГО.

© «Піонерія», 1975 р.

Петро **БОНДАРЧУК**

Малюнки М. БАЛАНДЮКА.

Перед тобою сто доріг

Перед тобою сто доріг,
В які ти ще полинеш.
Та знай, що батьківський поріг —
Початок Батьківщини.

А Батьківщина, пам'ятай,
У нас одна, священна.
Тож всюду вірно зберігай
Ясні її знамена.

Бо в тих знаменах Правди спів
І право чесно жити.
Великий Ленін заповів
Нам рідний край любити.

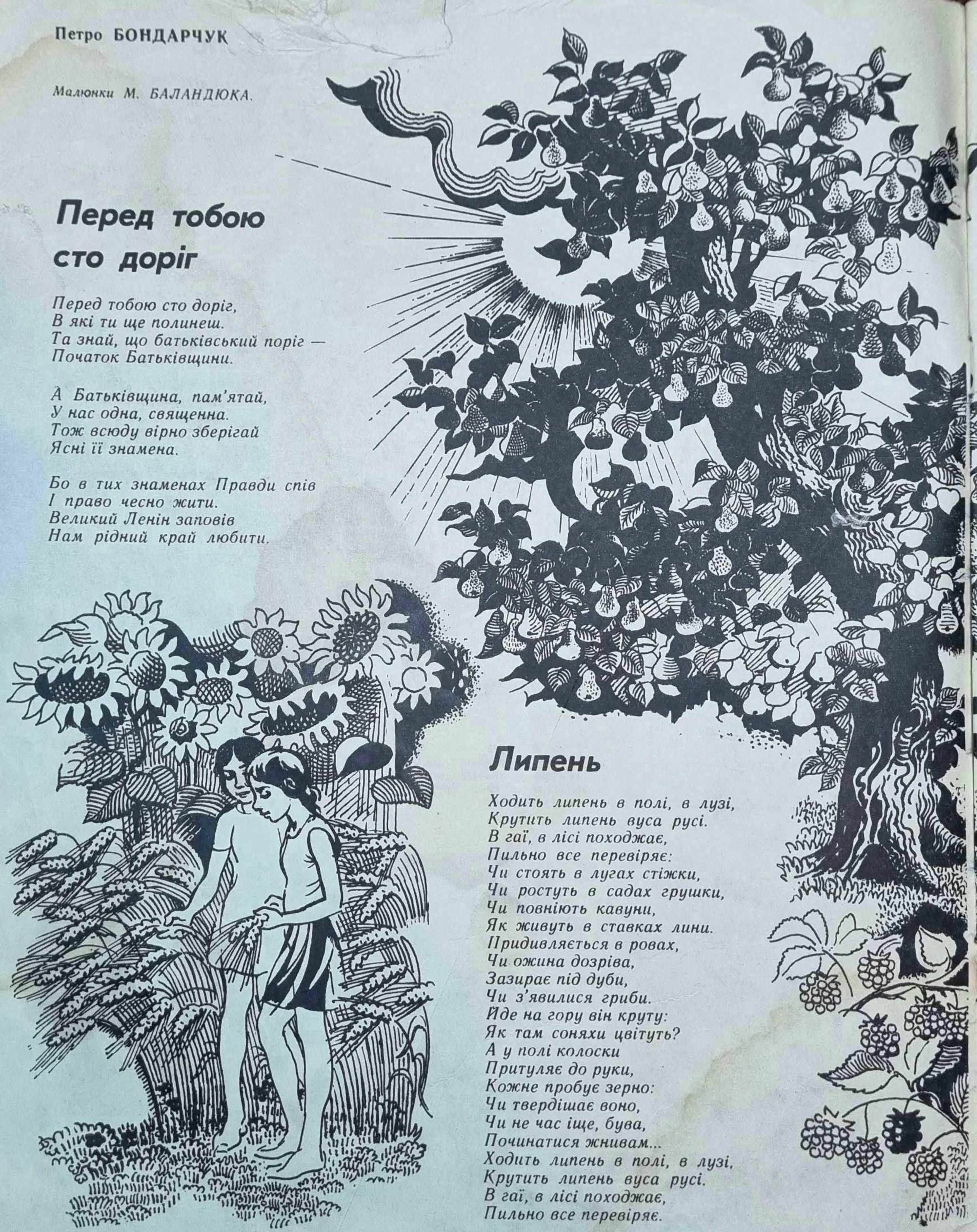

Липень

Ходить липень в полі, в лузі,
Крутить липень вуса русі.
В гаї, в лісі походжає,
Пильно все перевіряє:
Чи стоять в лугах стіжки,
Чи ростуть в садах грушки,
Чи повніють кавуни,
Як живуть в ставках лини.
Придивляється в ровах,
Чи ожина дозріва,
Зазирає під дуби,
Чи з'явилися гриби.
Йде на гору він круту:
Як там соняхи цвітуть?
А у полі колоски
Притуляє до руки,
Кожне пробує зерно:
Чи твердішає воно,
Чи не час іще, бува,
Починатися жнивам...
Ходить липень в полі, в лузі,
Крутить липень вуса русі.
В гаї, в лісі походжає,
Пильно все перевіряє.

Танок

Дощ ішов через лан,
Бив у синій барабан.
А за ним веселий грім
На кларнеті грав своїм.
А легкий вітерець,
Хвацький хлопець-молодець,
На дорозі між грудок
Так і шпарить гопачок.
Потім він вербичку взяв —
Краков'яка закружляв,
Підхопив іще й топольку —
Закружляв веселу польку,
А під самим під селом
Вдарив вишеньці чолом,
Що так пишно розцвілась:
— Вас запрошую на вальс...

Вийшло сонце
Із-за хмари:
— Ой, яка ж
Чудова пара!

Допомога

Ясного літа друзі
Ходили за село
Й надибали у лузі
Маленьке джерело.

Воно ледь-ледь єструміло
З-під кореня дубка.
На нього знахабніло
Ступала осока.

І хвощ на нього владно
Зусюди наступав.
І жовтий мул нещадно
Його заволікав.

Спинилися хлоп'ята
І вирішили вмить
Джерельце розкопати —
Хай дужче струменить.

Каміння наносили
Від сивої гори
І корячок зробили
З дубової кори.

Поставили табличку,
На ній такі слова:
«Напийтеся з кринички
І — на здоров'я вам!»

...Тепер хто йде чи їде,
В село чи із села,
Не промине провідать
Дзвінкого джерела.

І хто не п'є водичку,
То дякує завжди:
«Спасибі за криничку
Тому, хто потрудивсь!..»

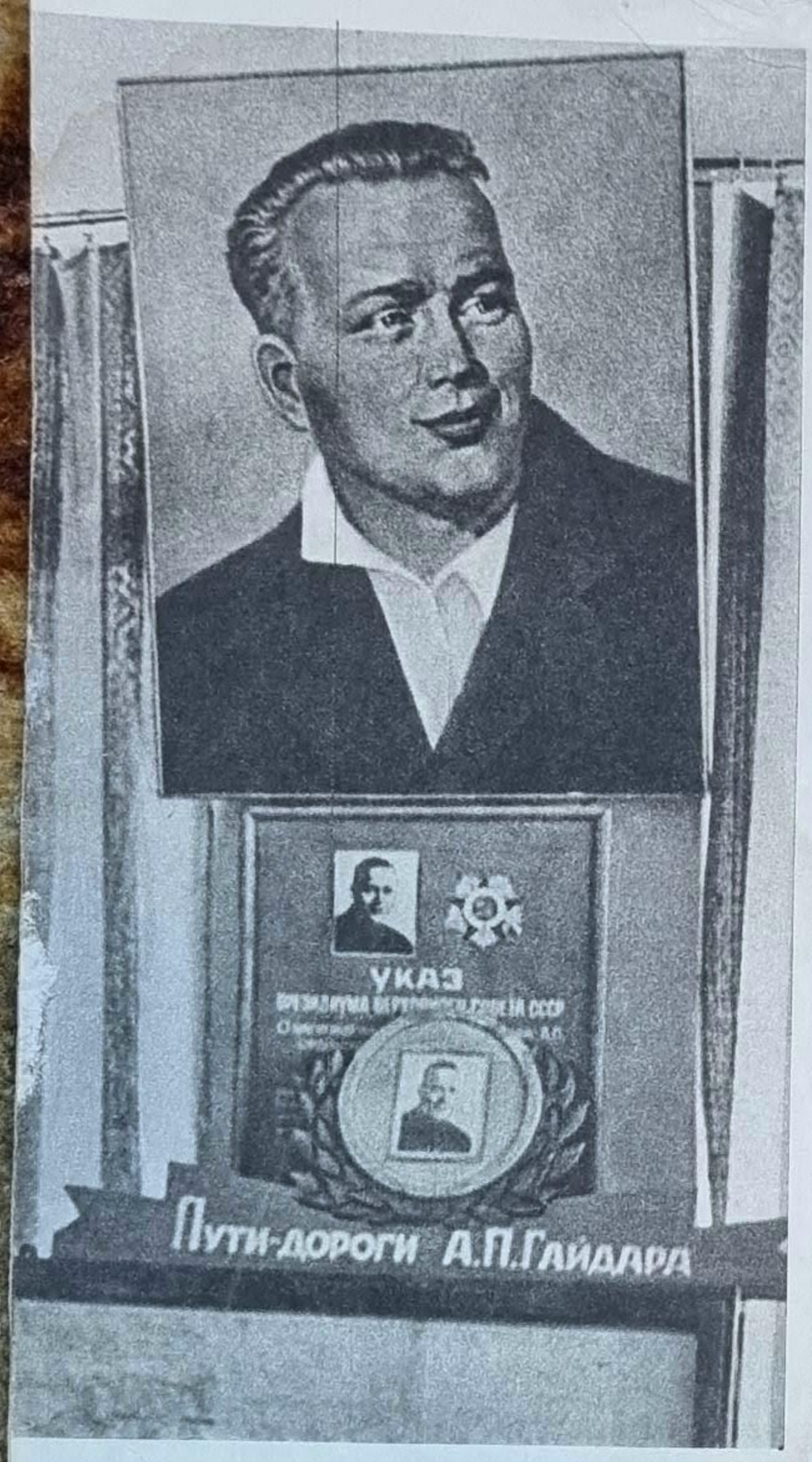

ДОРОГА ВЕДЕ

Звістку про прибуття експедиційного батальйону «Гайдарія» поширили по селу завжди обізнані хлопчаки. До гостей у Ліплявому звикли. Сюди, на Черкащину, на місце героїчної загибелі письменника Аркадія Петровича Гайдара, приїжджають звідусіль дорослі й діти.

Та юні харків'яни викликали особливий інтерес.

— Намети як швидко поставили — вмить містечко виросло! І прапор над ним палахкотить!

— Такі веселі, товариські! До себе на збір запросили!

На ранок гості з'явились у селі. Зустрічались із старожилами, які особисто знали Гайдара, записували їхні спогади. Нанесли на карту координати партизанського загону, в якому воював Аркадій Петрович, Щоб самим пройти стежками звитяги, де прийняв останній бій героїчний Гайдар.

А потім харків'яни влаштували трудові десанти. Молодші впорядковували подвір'я ветеранів праці та війни, ладнали огорожі й ганки, фарбували вікна, двері. Старші в сусідньому радгоспі — імені А. П. Гайдара — прополювали цукрові буряки. Від грошей за роботу комсомольці відмовилися: «Нехай це буде внеском у спорудження нової сільської школи, що також носитиме ім'я Гайдара».

...Ідею створення у Харківській середній школі № 98 особливого експедиційного батальйону підказав вихованцям їхній старший товариш і добрий порадник — організатор позакласної роботи Д. М. Нагорний. Разом з ним

Листів надходить стільки, що довелось відкрити «Поштове відділення», Звичайно, своє, учнівське, але роботи в ньому вистачає всім.

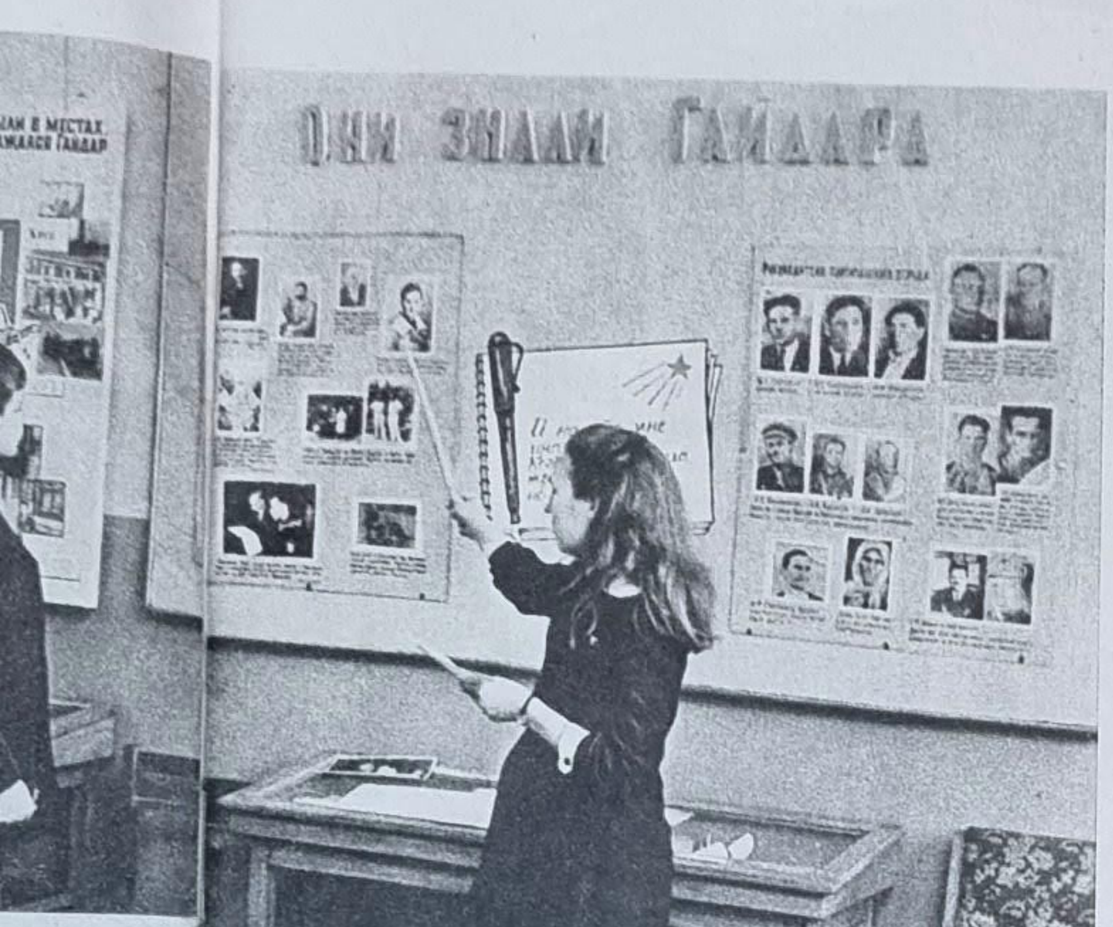

Кожний з гайдарівців охоче розповідає товаришам про маршрути походів, про цікаві знахідки, які нині зберігаються в шкільному музеї.

...Е ХЛОПЧИШІВ

задумали піонери та комсомольці розширити гайдарівський куточок, що раніше існував у школі, перетворивши його на справжній музей. Тоді й вирушили в свій перший похід, збираючи документи і матеріали про життя і творчість улюбленого письменника.

Та цим не обмежується мета експедицій. Бути гайдарівцем,— переконані хлопчики та дівчатка, — значить, завжди ставати в пригоді дорослим, виховувати в собі риси організаторів, завзятих працелюбів, виростати пристрасними принциповими борцями, справжніми ленінцями.

Тому скрізь, де побуває «Гайдарія», її добрі, корисні справи залишають вдячні згадки.

Під час походів бійці батальйону допомагають впорядковувати дитячі й спортивні майданчики, беруть участь у тимурівських операціях, трудяться на колгоспних і радгоспних ланах.

І вдома вони — вмілі, дбайливі господарі. Прикрашають вулиці мікрорайону — нового Салтівського масиву, приміських селищ імені Кірова та Шевченка. А скільки металобрухту зібрали для вагонів Харківського метрополітену, що незабаром стане до ладу, для рейок Байкало-Амурської магістралі! До речі, на БАМі вже працює потужний самоскид — подарунок «Гайдарії». Його виготовили із зібраного гайдарівцями металу робітники Кременчуцького автомобільного заводу.

В шкільному музеї А. П. Гайдара нині — десятки унікальних експонатів, привезених хлопчиками та дівчатками з далеких і близьких походів, твори письменника, видані мовами народів нашої і зарубіжних країн. Юні харків'яни побували в багатьох містах і селах, де жив і працював Аркадій Петрович, де в годину страшного лихоліття до останнього подиху мужньо бився за рідну землю.

На карті походів червоними зірочками відмічено численні маршрути батальйону: Москва, Ленінград, Львов, Арзамас, Київ, Черкаси, Канів, Полтава... А скільки ще доріг, сповнених романтичних відкриттів і хвилюючих зустрічей, попереду!

Серед постійних кореспондентів «Гайдарії» — відомі письменники і поети, кіномитці, художники-ілюстратори його творів. Вони відкривають юним з новою глибиною світлий, надихаючий образ Гайдара — чудової людини, вірного товариша, полум'яного Вершника революції.

З особливим хвилюванням чекають завжди в школі листів з незмінним підписом: «Ваш Тимур Гайдар». Син письменника, Тимур Аркадійович, став щирим другом і наставником юних харків'ян. Бійці батальйону звітують перед ним про своє навчання і справи, обговорюють плани наступних подорожей, розповідають про нові знахідки. А у відповідь одержують теплі, турботливі поради.

Один з листів Тимура Аркадійовича особливо дорогий гайдарівцям.

Ось він:

«...Ви вже не перший рік ведете гайдарівський пошук, прагнете якомога більше дізнатись про Аркадія Петровича, краще зрозуміти його, знайти в собі риси, які Гайдар найбільше цінив у людях і за які він так любив радянських хлоп'ят. Ці риси — відвага, чесність, працьовитість, доброта, безмежна відданість Батьківщині, справі комунізму.

Дуже приємно дізнатись, що гайдарівський пошук для вас — це й праця в школі, робота в радгоспі, це міцна дружба і відмінне навчання. Я переконаний, що коли б Аркадій Гайдар дізнався про всі ваші справи, він пишався б вами...»

Т. СЕМЕНЕНКО.

Фото В. ХМАРИ.

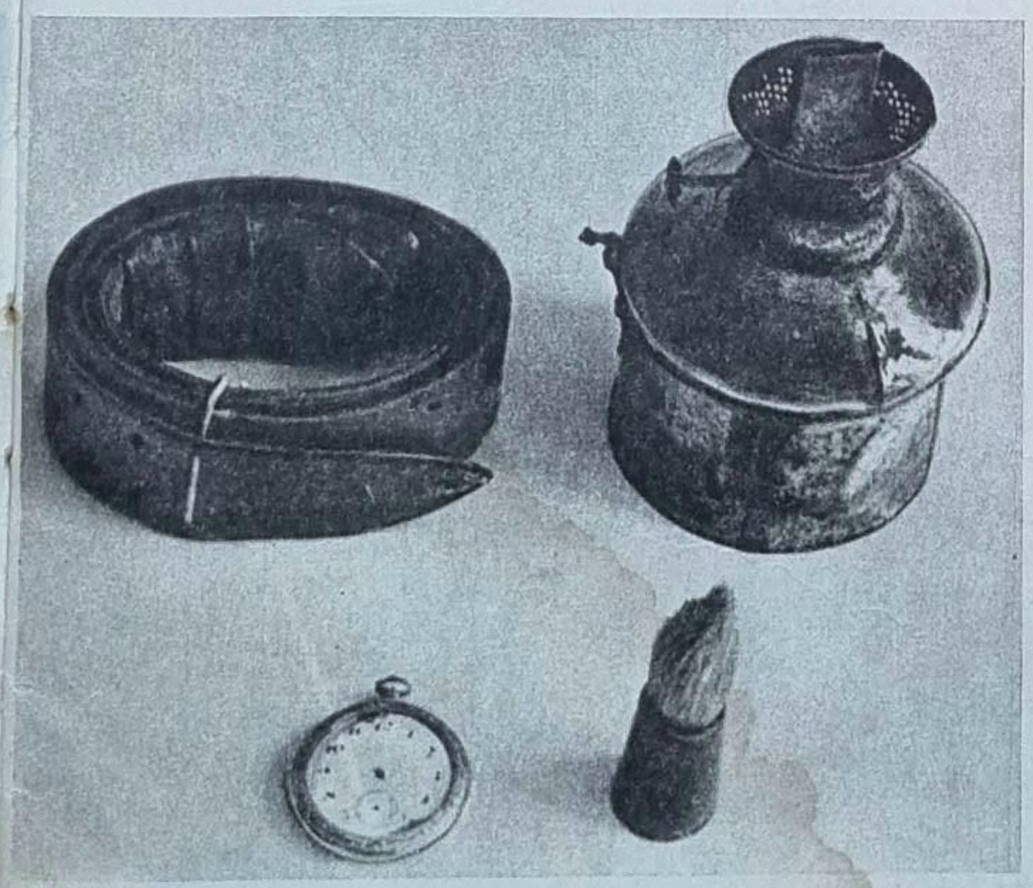

Ці речі належали бійцям партизанського загону, в якому воював А. П. Гайдар. Юні харків'яни привезли їх з села Ліплявого.

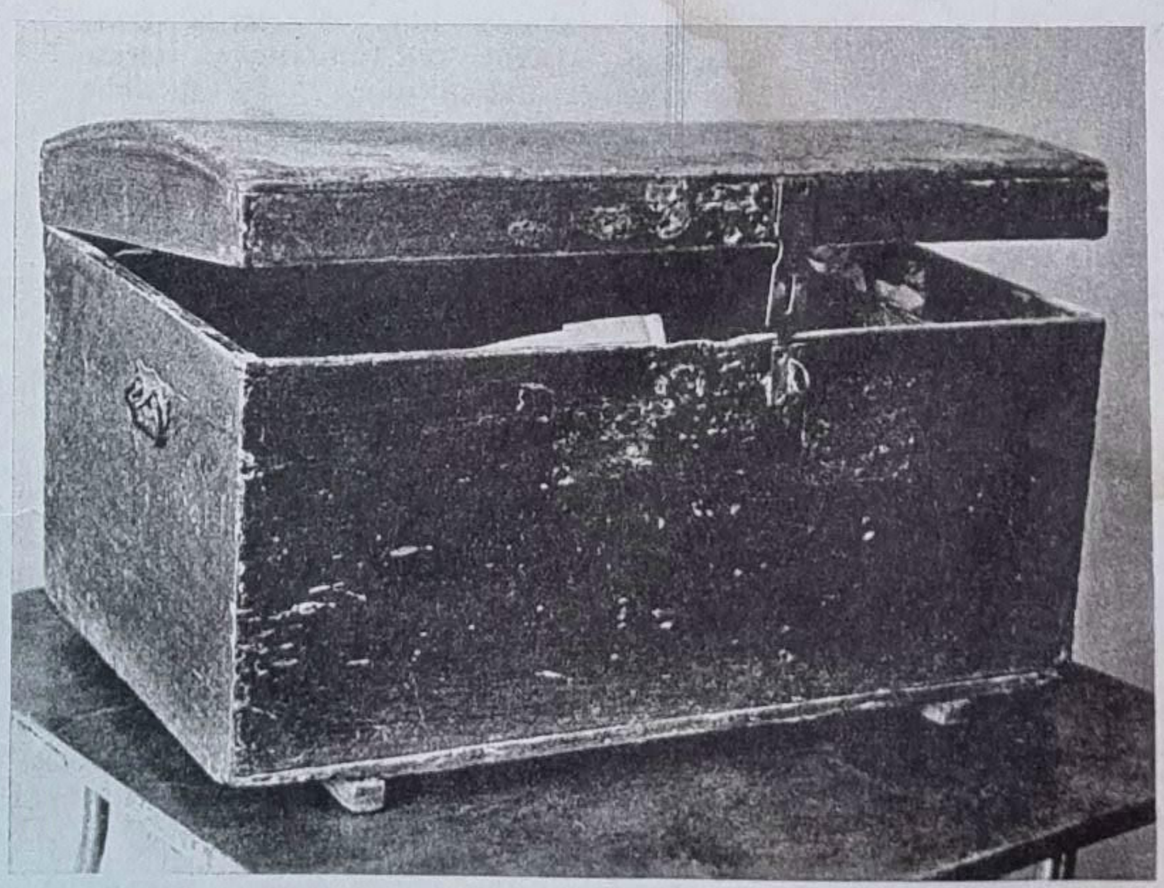

У скрині, яку слідопитам передав один з колишніх партизанів, свого часу зберігався невідправлений лист Аркадія Петровича сину Тимуру.

Вісті з піонерських дружин

НЕМА НЕВІДОМИХ СОЛДАТІВ

Вже кілька років ми ведемо літопис героїчної битви за Дніпро, розшукуємо її учасників. У школі створено музей бойової слави. Серед його численних експонатів — матеріали та документи, які відтворюють події грізних років, спогади ветеранів, листи земляків та рідних героїв, що загинули в боротьбі за Вітчизну.

Часто надходять звісточки від піонерів Хиходзирської середньої школи. Хлопчики та дівчатка з братньої Грузії допомогли розшукати родину їхнього земляка Кирмана Горгадзе, що поліг у бою поблизу нашого міста, на українській землі.

Довго розшукувала Ганна Денисівна Вартобєдова з Ростова могилу свого сина Сергія, котрий поліг смертю хоробрих на вогневих рубежах біля Славутича. Члени пошукового загону Валерій Іванчук, Сашко Скоробогатько, Михайло Музиченко, Станіслав Шафран допомогли матері знайти місце його героїчної загибелі. Загін узяв шефство над могилою Сергія Вартобєдова.

В одному з останніх листів Ганна Денисівна надіслала фотографію та деякі документи Сергія.

«Щиро зворушена вашою турботою та увагою, дорогі діти, — написала вона червоним слідопитам. — Це надає мені сил, енергії. А нещодавно дивилась я по телевізору документальний фільм про визволення Дніпра. Згадала ваші листи, розповіді про ваші краї і здалося, ніби бачу, як у гарячу атаку йде мій Сергій... Бажаю вам успіху у ваших благородних пошуках. Зростайте гідними тих, хто загинув за ваше щасливе дитинство».

І ми скрізь, в усьому прагнемо бути попереду. Приклад для нас — полум'яне жит, тя батьків і старших братів.

Від імені червоних слідопитів Олександр МАТВІЙЧУК, командир загону, Людмила ІЛЬЇНА, член клубу «Дружба» Ржищівської середньої школи Київської області.

ВИВЧАЄМО РАДЯНСЬКІ ЗАКОНИ

«Правове виховання і підліток» — під такою назвою працівники дитячої районної бібліотеки провели ранок запитань і відповідей для учнів міської восьмирічної школи № 2.

Що таке право, закон? Які права й обов'язки учнів, яка відповідальність неповнолітніх за ті чи інші порушення? Про це нам докладно розповіли працівники районного народного суду і прокуратури. А бібліотекар В. Н. Дороган познайомила учнів з літературою на юридичні теми.

Багато корисного і цікавого дізнався кожний з нас того дня. Зустріч з юристами, знайомство з важливими положеннями законодавства допоможуть учням у восьмому класі опановувати новий предмет «Основи Радянської держави і права». А ще — глибше усвідомити свою відповідальність перед суспільством і державою, вирости гідними громадянами своєї соціалістичної Вітчизни.

Тетяна УМАНЕЦЬ,
учениця 8-го класу Маловисківської восьмирічної школи № 2 Кіровоградської області.

З роботи хлібороби йдуть

З роботи хлібороби йдуть,
І пахне вечір колосками.
І руки втомлено гудуть,
А серце повниться піснями.

Пливуть, пливуть зірки вгорі
На велетенській каруселі.
Вертають з поля трударі
На вогник рідної оселі.

Хитнуться клени їм навстріч,
Посаджені руками сина.
І силою напоїть ніч
Під мирним небом Батьківщини...

А на світанку — знову в путь,
Як стане далина ясною.
З роботи хлібороби йдуть —
Гвардійці слави трудової.

Володимир ПЛЮВАКО,
учень 8-го класу
Куликівської восьмирічної школи
Полтавської області.

Строится БАМ

Пройдёт дорога сквозь тайгу,
Сквозь дождь и снежную пургу.

Где тишина была всегда,
Помчатся чудо-поезда.

Хочу и я на БАМ пойти,
Да говорят мне: «Подрасти!»

Я тороплю за годом год.
Но БАМ быстрей меня растёт.

Послушай, БАМ, ты погоди,
Меня немножко подожди!..

И словно слышу я в ответ:
«Необходимости в том нет.

Я уложиться должен в срок.
И ты успей на свой урок.

За партой, девочка, сиди.
Твой БАМ, конечно, впереди!»

Таміла СЛИНЬКО,
учениця 6-го класу
Зарізької середньої школи
Полтавської області.

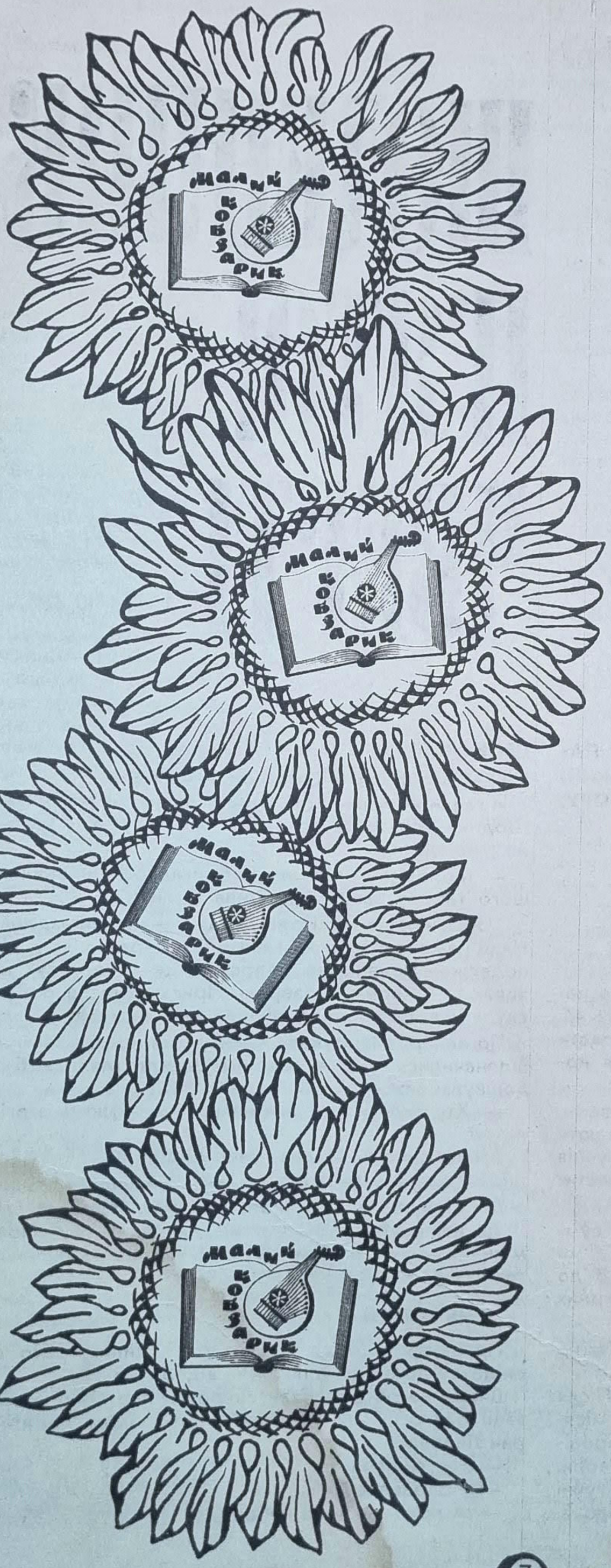

Серце Корчагіна

Шепетівка. Колиска подвигу.
Ти наснилась не раз мені.
Знов, б'ючись до останнього подиху,
На баскому лечу коні.

Розкресалось, розвихрилось
марево —
Сонцем-прапором грає даль.
...Павка серця гарячого жаром
Загартовує сталь!

Оля ВЕРЕМІЙ,
учениця 5-го класу
Великояблунецької середньої школи
Житомирської області.

У рідному таборі

До моря такого привітного,
Що стріло нас піснею хвиль,
Чудового дня сонцеквітного
Приїхали ми звідусіль.

Південному сонцю радіємо
Та дружбі, що крила дає.
Йдемо з піонерськими мріями,
З піснями в майбутнє своє!

Дорога в походи нам стелеться.
І котиться сурми луна...
Усі ми — сім'я юних ленінців,
У нас Батьківщина одна.

Віталій ПРЕДОЛЯК,
учень 7-го класу
Голубецької восьмирічної школи
Вінницької області.

Не забуду ніколи

Тепер я часто згадую Карпати.
Річки бурхливі у високих горах,
На полонинах чарівні блавати,
Луну дзвінку у росяних просторах.

І досі чую голос я трембіти
Поміж борів густих, зелено-темних.
Сплелися там смерек високих віти,
Там срібний передзвін джерел підземних...

В моїй душі залишаться навічно
Суворі і круті гірські дороги,
Що воїнів у лавах героїчних
Крізь полум'я вели до Перемоги.

Галя КОБИЛЕЦЬКА,
учениця 5-го класу
Бунівської восьмирічної школи
Львівської області.

ЩОДЕННИК П'ЯТОЇ ЧВЕРТІ

ЗОШИТ ЦЕЙ З АРКУШІВ ЦУПКОГО БІЛОГО ПАПЕРУ, РАЗІВ У П'ЯТЬ БІЛЬШИЙ ЗА УЧНІВСЬКИЙ, ПИСАЛИ КОЛЕКТИВНО, ВСІМ ШТАБОМ ТАБОРУ, ТОМУ Й ПОЧЕРКИ РІЗНІ.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

— На Печеніги!
— Крутіться, колеса!
— Вітер, розступись!..

Було це вчора, коли ми автобусами їхали до нашого табору Харківської середньої школи № 44. Веселі, збуджені. Пожити в наметах, попрацювати в полі — цікаво, захоплююче. І для здоров'я корисно.

Три ряди наметів. Господарює у кожному загін. Ось територія «Невгамовного» — тут мешкають старшокласники. Поруч — «Свиріпка», для учнів восьмих класів. В загоні «Непосидливих» — шести- і семикласники.

Право приїхати сюди треба було заслужити сумлінним навчанням і зразковою поведінкою. Та ми «прихопили» й кількох учнів, яких прилучаємо до корисних справ, прищеплюємо смак до гарних звичок.

Машинами — в поле. Збираємо огірки. Жарти, сміх.

У кожному загоні визначали кращу ланку. Після обіду «спалахнула» «Блискавка». Ввечері при місяці і зорях читали вірші, співали пісень. На імпровізований концерт запросили учнів місцевої школи. Переможців Іру Малих та Вадима Вовка під гучні оплески нагородили банками згущеного молока.

ДЕНЬ ТРЕТІЙ

Підйом. Зарядка. Сніданок. І — в поле.

Й гадки не мали, що збирати огірки — так цікаво. Щодня — до трьох тонн. Хто міг подумати, що ми на таке здатні?

— Молодці! — похвалили бригадир і керівник нашого табору завуч Валентина Пилипівна Долгих.

Яке чудове повітря! Дихаєш — не надихаєшся. Наші намети стоять на галявині соснового лісу. Неподалік — Печенізьке водосховище — його тут називають і морем, і озером. Приємно після роботи скупатися. Вода тепла, піщане дно ласкаве.

По вечері влаштували конкурс на кращу загадку. Відзначились усі. А загадка Василя Мадики була дошкульною:

— Хто сидить оце між нами і не дружить з огірками?

Всі засміялись. Подав голос Андрій К..

— Я,— і, ніяковіючи, додав: — Навіщо ти, Васю?..

Ми відчули, що допікати зараз хлопцеві не слід.

До нас завітали гості з сусіднього табору «Полум'яний» — учні школи № 83 і техніко-механічного технікуму.

ДЕНЬ П'ЯТИЙ

Працюємо щодня по чотири години, тобто від сніданку до обіду, а потім — відпочинок.

Вчора на обід приїхав секретар партійної організації радгоспу «Мартовский» Володимир Леонтійович Лядовой.

— Ну, як харчі?
— Поправляємось.
— А працювати не набридло?

— Що ви, Володимире Леонтійовичу, не маленькі...

Потім відбулося відкриття табору. Підняли на флагшток червоного прапора. Промови, побажання.

— Назва «Пошук» вам підходить,— сказав Володимир Леонтійович,— ви знайшли захоплення, без якого важко уявити трудові успіхи.

Мудрі слова. І головне — точні. Про нас інакше і не скажеш.

Сьогодні це захоплення виявилося з особливою силою. У змаганні перемогли Таня Бабушкіна, Олексій Сачук, Оля Ковальова, Лариса Новикова, Станіслав Котляр, Лариса Тарасенко, Ігор Варуха. Кожному з них, як уже заведено, піднесли по банці згущеного молока. Вони з усіма ділилися по-братськи...

Пообідали. Відпочили. А політінформацію на тему «Пульс планети» підготував Олексій Рассоха. Звідси, з цієї галявини, ми линули подумки у далеке Чілі. Певні: переможе справедливість!

Виростемо, станемо на зміну батькам. Будемо оберігати мир, щастя, будемо прагнути зробити так, щоб усім дітям нашої планети жилося добре. У цій, п'ятій трудовій, чверті ніби перевіряється наша готовність самим творити добро.

ДЕНЬ СЬОМИЙ

Сьогодні день самоуправління. Чекали його з нетерпінням і хвилюванням. Яким він буде?

Підйом, як завжди, о шостій ранку. Лариса Новикова, призначена на цей день начальником табору, перша вийшла на зарядку. За нею — інші. І вихователі наші поспішали. Хто запізнився — одержав наряд поза чергою: впорядковувати територію табору.

Одноденний завгосп десятикласник Борис Бородатов вчасно привіз необхідні продукти. Так що голодувати не довелось.

Дарма турбувались дорослі — дисципліна цього дня була на висоті.

Вранці похолодало, небо захмарилось. Але похмура погода не завадила нашій дружній, завзятій роботі. Працювали швидко, з завданням справилися на годину раніше.

Після обіду провели волейбольні і тенісні змагання. Показали свій клас наші майстри з шахів і шашок.

На вечірній лінійці фізрук Микола Павлович Пашков сказав, що учні довели вміння господарювати.

ДЕНЬ ВОСЬМИЙ

І коли вони встигають вирости, оті огірки! Вчора зібрали, а сьогодні поміж листя знову зеленіють нові — довгі, товсті. Добре оброблена земля, то й урожай щедрий.

Працюють всі бездоганно. Наша чергова «Блискавка» відмітила Сашу Орієнка, Тоню Скрипченко, Вітю Горяїнова, Лілю Долот, Таню Гуляєву. А в лівому куточку бойового листка одне постійне запитання: «Як справи, Андрію К. і Світлано П.?»

Хай не думають, що про них забули.

Цікавою вийшла стінгазета «Юний турист». У ній — про наші незвичайні пригоди під час походів до лісу, уздовж Печенізького озера. Наступний випуск буде повністю присвячено сьогоднішній вечірній екскурсії в поле.

Місяць, зорі, запашний вітер. Світяться фари польових кораблів. Час від часу від комбайнів від'їжджають навантажені зерном пшениці автомашини.

За короткі хвилини перепочинку механізатори розповіли нам про свою роботу.

Чудова це професія — вирощувати хліб!

ДЕНЬ ДЕВ'ЯТИЙ

Одна мама написала своїй доньці у «Пошук» листа: «Ви там, бідолашні, все працюєте, а відпочити, мабуть, часу нема».

Дорогенькі наші мами! Дарма побиваєтеся. «Пошук» — це табір праці і відпочинку. Так його офіційно називають. Фізична праця загартовує, виховує характер.

А дозвілля... Коли б ви були у нас сьогодні ввечері, то побачили б чимало незвичайного. Ми вигадали і оживили казку.

Після вечері всім табором вирушили до озера через ліс. Раптом з-за сосни вискочив велетень. На голові — копиця льону, там, де мають бути очі, палають ліхтарики, в руках дрючок.

Вечірнє Печенізьке озеро — справжнє диво. На протилежному березі химерно відбивалися у воді вогні. З цього боку — володіння Нептуна. З явився він з двома русалками і зажадав жертв. До того неабияких. Ми зрозуміли натяк — і в воду полетіли... наші товариші.

...Дорогою, освітленою зорями і місяцем, верталися до табору. Настрій у всіх чудовий!

ДЕНЬ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

Андрій і Світлана прийшли до штабу табору і сказали:

— Хочемо вступити в комсомол.

Для завуча ця новина не була несподіванкою. Вона знала: так і станеться. Праця — хоч не довга, хоч не складна,— обов'язково вплине на юні характери, щось виправить, щось додасть. Гарних прикладів щодня вистачало. От і наснажувались ними піонерські натури.

— Поговоріть на бюро,— порадила Валентина Пилипівна.— І вирішуйте самі.

Бюро провели після полудня. А через дві години відкриті комсомольські збори табору. Прийшли всі 100 учнів. Навіть сонце з'явилося, щоб помилуватися нашими обличчями і серйозним виглядом іменинників.

Стіл, президія, протокол. Запитань було багато. Виступали комсомольці і піонери.

А редколегія просто на зборах готувала бойовий листок. Красиві великі літери: «Поздоровляємо нових комсомольців — Світлану та Андрія!»

Їх вітало блакитне небо, високочолі сосни.

ДЕНЬ ОСТАННІЙ

По роботі він двадцятий, по щоденнику — тринадцятий...

Працювали чотири години і шкодували, що вони вже закінчуються...

Норму перевиконали...

Смачний обід...

А сонце! Всі так засмагли, що не впізнати...

До побачення, поле!

До побачення, Печеніги!...

М. БАЛТЯНСЬКИЙ.

Юрій ЗБАНАЦЬКИЙ

Малюнки М. ПРОКОПЕНКА.

Славко

Повість*

Манюня стояла на місці, а дід, як і раніше, понуро, не прискорюючи і не збавляючи кроку, йшов уперед, тільки й усього, що неквапом розгорнув рушника, з-під пахви хлібину переклав на випростані долоні. Кінці рушника, мов безвільні крила підбитого птаха, метлялись у нього по боках, вивертались, то відскакували назад, то повисали безсило, і було в тій жалюгідній самотній постаті дідуся на безлюдній дорозі щось таке, від чого можна було і заплакати жалібно, і скрегонути зубами від злості.

Манюня все ж спитала, трохи оговтавшись:

— А навіщо їм хліб давати?

Дід тільки люто кинув:

— Щоб подавилися.

Та другого чи третього дня, присівши біля онучки, покректавши, розбалакався, чого з ним ніколи не бувало.

— Хліб, кажеш, їм підносив? Підносив, щоб їх на болота та на очерети понесло. Знаю я їх — не перший рік живу на світі. Ти, дитино, ще мала. Гадаєш, вони тут уперше? Коли б не так. Вже були раз, запам'яталися. Не тут я тоді жив, в містечку рідному, молодим ще був, а пам'ятаю й досі. Теж отак прийшли... нежданo, негадано. То з сусідньої вулиці діди взяли та й вийшли назустріч, хліб на рушнику винесли. Тільки та вулиця й вціліла... А на нашу все горе звалилося — обідрали, як липку, а спини пописали шомполюками... А ти кажеш, навіщо їм хліб давати? Сама бачила — хоч хліба й не їли, коням віддали, а нашу вулицю проминули, ніби більмами їхні очі затягло, обминають нашу хату й досі...

Манюня днями сиділа на одному місці, щось думала, схудла, зблідла, погасли в очах і радість, і саме життя. І всього боялася. Боялася вулиці і темряви, боялася вибухів і людського голосу, боялася дідових кроків і кахикання, лякалася, коли дідусь з'являвся, і ще більше непокоїлася, коли він кудись зникав. Одна в неї тільки й була радість, коли бачила Волю. Та, хоч і старша на кілька років, але поводилась з Манюнею, мов з рівнею, знаходила добрі слова, що витоплювали із захололого серця і сухих Манюниних очей скоромінущі сльози.

Коли Воля заговорила з Манюнею про те, що вона має попередити Славка про небезпеку, боязка Манюня й зовсім отетеріла. Слухала мовчки, а сама мліла, чула, що руки терпнуть, ноги підкошуються.

Кивнула головою на знак згоди, коли Воля запитала, чи зрозуміла вона її слова і чи згодна попередити Славка.

— Ну, от і молодець, Манюня, от і розумниця.

У Волі не було часу. Тато й мама вже зникли з очей, розтанули в неспокійному, розімлілому від спеки місті, їй теж треба було зникати і вже не вулицею пробиратися на околицю, а городами, бо з хвилини на хвилину могли з'явитись «ці». Вона випустила Манюнину руку, зазирнула в очі.

— Прощай, Манюнько. Не підведи ж мене, попередь Славка...

І пішла. Не пішла, а полетіла кудись у зелену стіну. Не одразу Манюня оговталась. Думки снували в голові. Прикидала, що має діяти. Як повинна повестися? Яке слово сказати Славкові? Де

---

* Продовження. Початок див. «Піонерію», №№ 4—6, 1975 р.

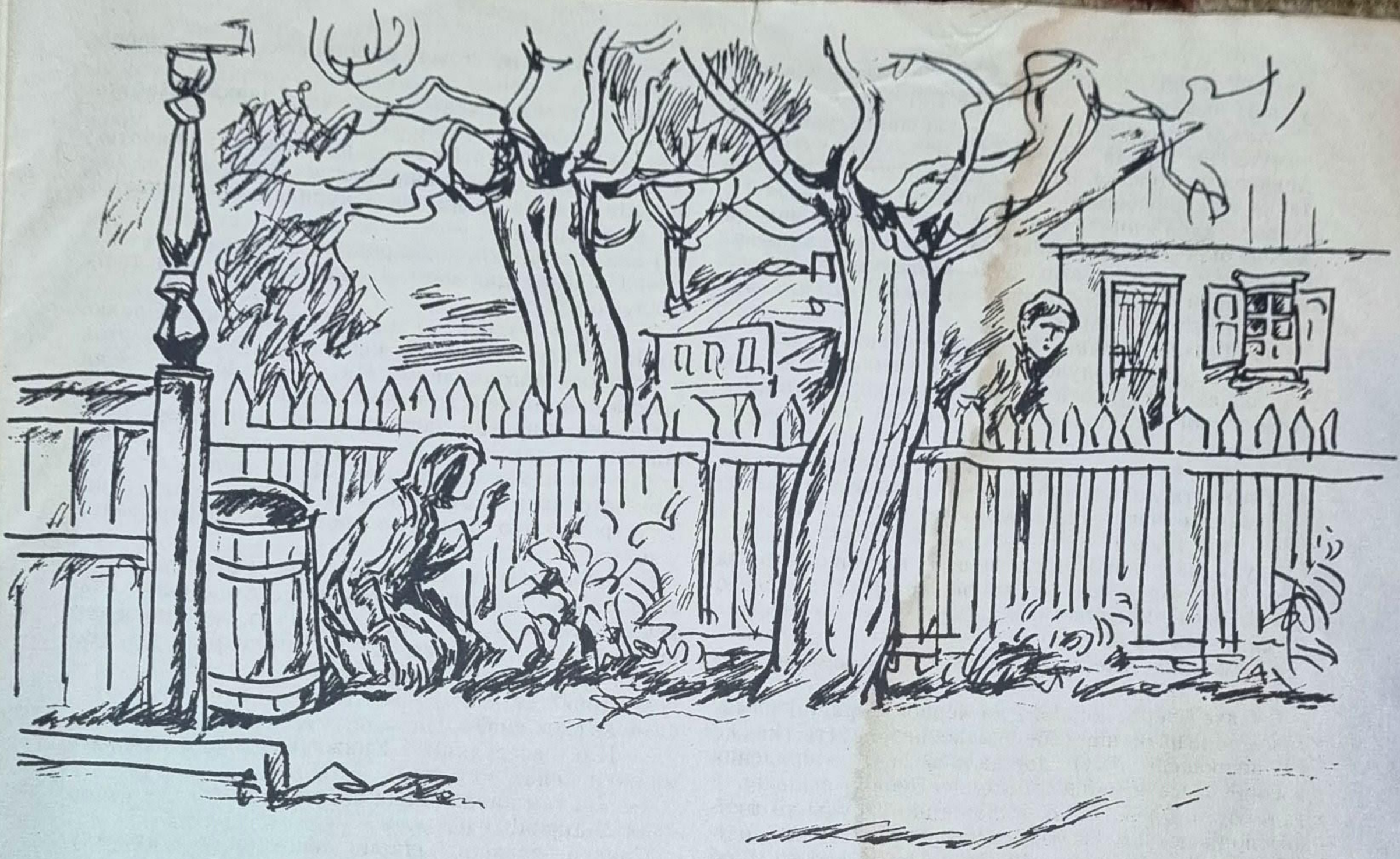

його знайти? Пробратися городом до річки і там перестріти б Славка. Городами вона могла пройти, того не боялася, зелені шати надійно ховали б її від людського ока. І вже зібралась здійснити свій задум, та враз зупинилась. Чи не трапиться так, що саме в той час, коли вона блукатиме городами, вулицею прийде Славко і зустрінеться з «тими», кого боялася Воля?

Манюня розшукала шматочок крейди, яким користувався дідусь, майструючи в повітці, пробралась на подвір'я Покорських, написала крейдою на дверях: «Йди на село до тітки». Написала саме те, що веліла передати Славкові Воля. І одразу ж повернулася на свій спостережний пункт.

«Ці» були майже біля подвір'я. І коли вони тільки встигли? Манюня прилипла до нижніх сходинок на веранді, через щілини в загорожі дивилася на непроханих гостей.

«Ці»,— Бруль зі своїми супутниками,— підійшли до дверей дому Покорських і взялися за клямку. Чи двері були не замкнуті, чи їх швидко і легко котрийсь з поліцаїв видавив плечем, а тільки в одну мить «ці» зайшли до кімнати.

Приліпилась до ганку, сиділа, обнявши руками коліна, мов пташеня, вибите бурею з рідного гнізда. Їй хотілося одного — щоб Славко не прийшов до свого подвір'я.

А Славко тут як тут. І не городами пробрався, не задвірками, а вилетів, мов випущений з праці, прошмигнув повз дворище діда Квасника, повз оторопілу дівчинку, яка від несподіванки втратила мову, і опинився біля власного дому.

— Славко-о!

Куди там було Славкові дослухатись до чийогось квиління. Він щойно провів додому Мицька та Глека, домовився з ними: надвечір вони знову зберуться на своєму «пляжі» біля річечки, щоб винести Федорові Бакуменку їжу та дещо з одягу. Пробравшись до схованки втікача, мали радитись про те, як вивести його з підвалу за місто та вказати шлях на ліси, де, як було відомо не лише хлопцям, а й всім у місті, діяли партизани.

Славко взявся за клямку дверей, коли Манюня вдруге вже не покликала його, а просто зойкнула, як птаха, що трапила в пазури до кібця. Почувши її зойк, недбало повернув голову, самим поглядом запитуючи, а чого ж їй від нього треба?

— Славко-о! — втретє пропищала Манюня.

І більше нічого не могла вимовити. Лише махала йому рукою, кликала до себе поглядом. Але хлопчик був далеко і не помітив того відчаю, кинув у відповідь зневажливе «ет», відхилив двері і в одну мить зник за ними, бо хтось незримий спритно схопив його за руку. Мов пастка, грюкнули двері.

8

Коли місто заполонили окупанти і створили поліцію, начальником якої став привезений ними Борсовський, то першим попросився до нього на службу Іван Бруль. З готовенькою заявою і автобіографією, в якій чорним по білому писалося, що він є ніхто інший, як Йоган Бруль, нащадок німецьких колоністів, підприємців Брулів. В заяві він переконував, що все своє життя тільки чекав німецької окупації, а іншої мети, окрім служби в поліції, ніколи перед собою і не ставив.

Бруль тепер вірою і правдою служив фашистам,

Хитрий і підступний, він користувався шаною у своїх шефів.

Славко Покорський знав, у чиї лапи трапив. Та чомусь не Бруля боявся Славко, а з острахом дивився на Цикаля, на сусіду, який ще недавно був таким товариським, не раз навіть прибивався до їхнього хлоп'ячого гурту, щоб поганяти м'яча на вигоні біля річечки, і навіть тихцем частував старшокласників цигарками. Було незрозуміло, як цей незграбний Цикаль пішов у важкий час шукати легкого хліба у поліції.

Та Цикаль мовчав. Насідав Йоганн Бруль:

— Вчасно повернувся, парубче, вчасно, бо нам вже почало набридати гостювання в порожній хаті. А де ж твої пахани, шкет?

Славко тільки кліпав очима.

— Тобі, шкет, язик присох? Чи, може, в горлянку його затягло? Батьки твої де, питаю?

Славко знічено знизав плечима.

— Чи я знаю...

Бруль скептично посміхнувся, виставив вперед ногу, тісно обтягнену червоною крагою, вдарив по ній коротким мисливським канчуком, якого весь час не випускав з рук.

— Ти диви, яке воно дурне, хоч уже й не маленьке.

Славко вперто дивився на червону крагу і намагався відігнати від себе важке передчуття: невже ці непрошені гості довідались про викрадення в'язня? І все міцніше стискував зуби — якщо вони гадають, що він їм так і скаже що-небудь, то марно сподіваються. От тільки незрозуміло — де поділися рідні, в них ще ніколи не було такого, щоб хата зоставалась порожньою, хто-хто, а мама завжди була вдома... Давкий клубок підкотився до горла.

А Бруль продовжував знущатися.

— То ти сам заговориш, а чи тебе огріти разів зо два?

Потім наче передумав.

— Ну, гаразд, гаразд, я чоловік добрий, не хочеш зі мною бесідувати — не силую. Почекаємо татуся твого, от з ним уже й набалакаємось...

Славкові трохи одлягло від серця. Хай з ним говорять, хай йому скаржаться. Хіба батькові відомо про те, чим займається Славко? Батько від нього теж правди не доб'ється, і ніхто не дізнається про Федька...

— А мати ж твоя де? — допитувався Бруль.

— Може, біля річки білизну пере...— роздумував вголос Славко.— Хіба вона в мене питається?

— Хто в тебе є? Брати, сестри?

— Ну, Воля...

— Воля? Яка ще така Воля? А, Воля! Дивись, які імена повигадували. Воля, а чому не Революція?

Йому стало смішно, цьому Йоганнові, від задоволення, що й він може вигадати щось таке кумедне. Цикаль не сміявся. І Лобушний теж. Славко дивився на нього відчужено — ніяк не міг збагнути, що так розсмішило поліцая. І Бруль урвав сміх.

— Але мені починає набридати... Довгенько чомусь твої пахани розгулюють. І Воля зникла.

Славкові, який уже встиг оговтатись і збагнути, що не він потрібний поліцаям, що не Федькова втеча їх цікавить, а вони хочуть бачити батька, спала в голову рятівна думка.

— То давайте, може, я пошукаю їх,— запропонував.

Бруль дивився якийсь час на Славка. Мабуть, вагався, зиркнув на Цикаля.

— Пошукаєш? Гм-гм, пошукаєш, значить... А може, вони якось і самі додому траплять, не маленькі. Вечоріє, а на ніч і кури сідала шукають. То ж почекаємо.

І вже, озвірівши, вишкірився:

— Сідай отуди, шкет, і сиди мовчки. Без твоїх послуг обійдемось.

Одразу ж узявся до діла. Тільки тепер Славко помітив, що вже й до цього Бруль перевертав у домі все догори дном. Чи чогось шукав, а чи просто був цікавий до чужих речей.

Славко збирався щось сказати, але тільки рота відкрив та так і застиг: у Брулевих руках опинилась його шкільна скринька. Вона була старанно вимайструвана Устимом Покорським для сина. З хитромудрою кришкою, легенька, пофарбована у зелений колір.

Славкова скринька привернула Брулеву увагу, сподобалася, бо вертів у руках, розглядав зацікавлено. Коли ж у ній щось грюкнуло, поліцаєві очі ще більше розгорілись, він шукав секрета, як відкрити ту скриньку, і не знаходив.

— Твоя?

— А то ж чия?

— Що всередині? Книжечки? Більшовицькі книжки, шкет, читаєш?

— Які там книжки. Ще що вигадаєте?

— Відкрий!

Славко звично відкрив «потаємну» засувку. Бруль вивернув на стіл все, що там було, з десяток сухих, як дерев'яні цурочки, макорженików, тих, що випікалися в їхній печі з ячменю, перемеленого на саморобних жорнах.

Бруль з подивом дивився на них.

— Оце так ласощі! Коржики?

— Бачите ж...

— Ну й продукція,— закопилив носа Бруль,— ну й харчі!

Лобушний при слові «ласощі» стрепенувся, протер кулаком очі.

— А чого вони там наготували?

Бруль зиркнув на Лобушного, ошкірився, покликав:

— Ану, ходи сюди, Лобушний. Глянь на оці кухарські винаходи.

Та й знову до Славка:

— І ви оце жерете? Ну, кажи.

— А то що? — набурмосився Славко.

— Свинота... Тільки свині й здатні спожити отакі харчі.

Лобушний взяв до рук одного коржика.

— Коли б з салом... Коли б ковбаса або сало... Чуєш, пацан, а скоромне у вас у діжі що-небудь є?

— Де там! — здивувавсь Славко.

— Немає сала? А макорженики ці з чим їсте?

В Славкові враз прокинувся насмішник, витівник.

— В городі он редька росте, можна з редькою...

Лобушний не вловив у голосі кепкування.

— З редькою? Ну, що ж — редька теж... вітамін.

Поклавши кілька коржиків до кишені, він почвалав на город.

Бруль продовжував обшук, Цикаль дивився

у вікно,— йому було наказано пильнувати за появою господарів,— а Лобушний порався на городі.

З'явився він у хаті злий, тримаючись долонею за щоку.

— Що, покуштував? Гризнув? — здогадався Бруль, насмішкувато позираючи на поліцая.

Лише через хвилину Лобушний відірвав від обличчя руку, сплюнув на підлогу, простогнав:

— Ну й наволоч... Всякий непотріб...

Він дав надкушеного коржика Брулеві, знову схопився за щоку.

— А всередині — здоба...

Бруль довго і пильно вивчав коржика. Донюхувався — ніякого запаху. Спробував і собі на зуб — камінь.

— Йоганне, а ти почитай-но, що там на дверях... Якийсь дивний напис...

Бруль подався з хати, а Лобушний знову почав стогнати та охкати та клясти родину Покорських.

Бруль повернувся насуплений.

— Послухай, шкет, а ти в тітки давно був?

Славко лише тепер зрозумів, що поліцаї з'явились недаремно. В їхній сім'ї «піти до тітки» — означало піти на села, зникнути з дому. Про те знали лише вони самі, але звідкіля довідався про їхню сімейну таємницю «цей»?

Бруль одразу ж помітив і переляк, і розгубленість на Славковому обличчі. Ждав, що хлопець відкаже, а він мовчав.

— Ну, то де живе та тітонька? Може, ти нам покажеш до неї дорогу?

— Нікого не знаю,— потупився Славко і схилив голову.

Бруль зрозумів — Покорські зникли з дому, зоставивши синові знак. І старший поліцай рішуче наказав:

— Лобушний, за мною! Ти, Цикаль, зостанешся, чекатимеш. Коли що — живих чи мертвих.

І до Славка:

— Пішли, шкет.

— Нікуди я не піду,— буркнув Славко.

І тоді в Брулевих руках зблиснув короткий мисливський канчук з китичкою на кінці. Він боляче вп'явся хлопцеві в плечі, аж той засичав, сльози йому бризнули з очей, але не заплакав.

Славко вже навчився ненавидіти.

9

Глекові дуже не хотілося дошкуляти проханнями своїй бабусі. Бабуся, хоч була й добра, але вже занадто буркотлива, ні в чому не відмовить, але спершу вимотає душу розпитуванням: а навіщо тобі, а що тобі, а чому ти саме те хочеш?

Глек кинувся ревізувати в бабиній хижі всі шпарки, зазирав і в чавунці та горщики, в усі ящики й закапелки, шукав чогось їстівного, та нічого не знаходив. Він знав, що в їхній хаті немає нічогісінько, але ще надіявся, може, десь у бабусі, як інколи бувало, лежить схована шкуринка, або завалявся який сухар. Не знаходив нічого.

Бабуся тимчасом хоч і поралась біля старої діжки, але сторожким вухом дослухалась до шарудіння в хаті, і хоч не бачила онука, але безпомилково визначила собі, чим він там зайнятий.

— Глібко, бісова душа, чого там риєшся?

Глек ніби й не чув того допитування, знав своє.

— Чого ти там шукаєш, маро, ніби що там поклав? Коли хочеш їсти, то біжи на грядку, бачила там кілька огірочків.

Цього разу Глек повірив бабусі. Зітхнув, постояв якусь хвилинку, поплентався з хати. Йому будь-що треба було роздобути їжу для Федора.

Коли б не бабуся, то хоч за гілляку чіпляйся Глекові — ні батька, ні неньки, вона одна ним опікувалась. Батьки воювати пішли, тато в нього танкіст, а мама фельдшер, все одно що й солдат, її теж у перші дні війни викликали повісткою на фронт. Довгі і гарні листи вона писала Глібкові, а тепер немає вісток і хтозна, скільки доведеться ждати їхнього повернення.

Глек одразу ж опинився на городі. Росла тут і шовковиця, і дві грушки, під загорожею кущі порічок та смородини, а на вільній ділянці чого тільки не красувалося в бабусі — всі городні рослини сплелися в один клубок. Поки бабуся краще бачила крізь свої окуляри — влад все садовила, а тепер в неї не було скелець, щоб крізь них на город свій дивитися. Садовила старенька одне на одне, яка зернина до якої трапляла, та з тією і родичалася: квасоля лізла на соняшник, соняшник хилився на капусту, капуста витісняла буряки, огірки заплітались в смородині, окріп розкошував там, де в доброї господині йому ніколи б не пощастило господарювати, не город був у баби, а джунглі.

Тому, хто мав зірке око, не важко було в усьому тому щось розшукати, отож Глек швидко вибрав з десяток зелених та молоденьких огірочків і зостався своїми пошуками дуже вдоволений, бо вважав, що його огірочки можуть цілком задовольнити молодшого лейтенанта, коли до них Славко з Мицьком роздобудуть ще якого коржика або шмат хліба...

Й Мицько не відходив від мами, звично канючив:

— Коли б ти мені, мамо, спекла дерунчика. Такого пухкенького, з сальцем або з сметаною, ну, пам'ятаєш, які колись пекла? Мені вже в горло не лізе ця їжа.

Мати не сердилась на сина, лише обіцяла:

— Мицьку, голубчику, не квили так жалібно. Поїж уже сьогодні що є, а завтра будуть тобі дерунчики. А як татко повернеться, то й сальця роздобудем...

Мицько добре знав, що його канючення даремне, він і не розраховував на ті дерунчики, йому приємно було їх уявити, а ще приємніше почути ласкавий мамин голос та добру згадку про татуся. О, коли б він швидше повернувся, тоді одразу ж довелося б «цим» і «тим» тікати геть, тоді одразу все стало б на своє місце.

— Мамо, а може, в тебе хлібця трохи є чи ще що, то дай мені, будь ласка, отам на руїні полонені з тюрми працюють, і такі голодні, що аж страшно...

— Ой, Миценьку мій, тим, що в нас є з тобою, всіх голодних не наситиш...

— На таке ж хіба можна шкодувати?

— Життя б свого не пошкодувала, коли б воно було кому треба... Так що з нього, з мого життя... Візьми хіба оці картоплини, на вечерю тобі зоставила.

Мицько вдовольнився півдесятком холодних печених картоплин, бо розумів, що зараз і це було неабияким багатством. Так, як і Глек, він надіявся

на Славка — в нього батько на роботі, пайок отримує, в них мама по селах ходить та зерно вимінює, в них хліб водиться.

А тимчасом Бруль з Лобушним вели Славка до управи...

Низько схиливши голову, похнюпившись, крокував Славко. Мов вовки, обступивши хлопця, поблискували очима поліцаї. Мовчав Славко, мовчали і «ці». Тільки Лобушний час від часу хапався за щоку та кривився, мов середа на п'ятницю, а Бруль, тримаючи руку на кобурі пістолета, косував на конвойованого. Під лівою пахвою він тримав

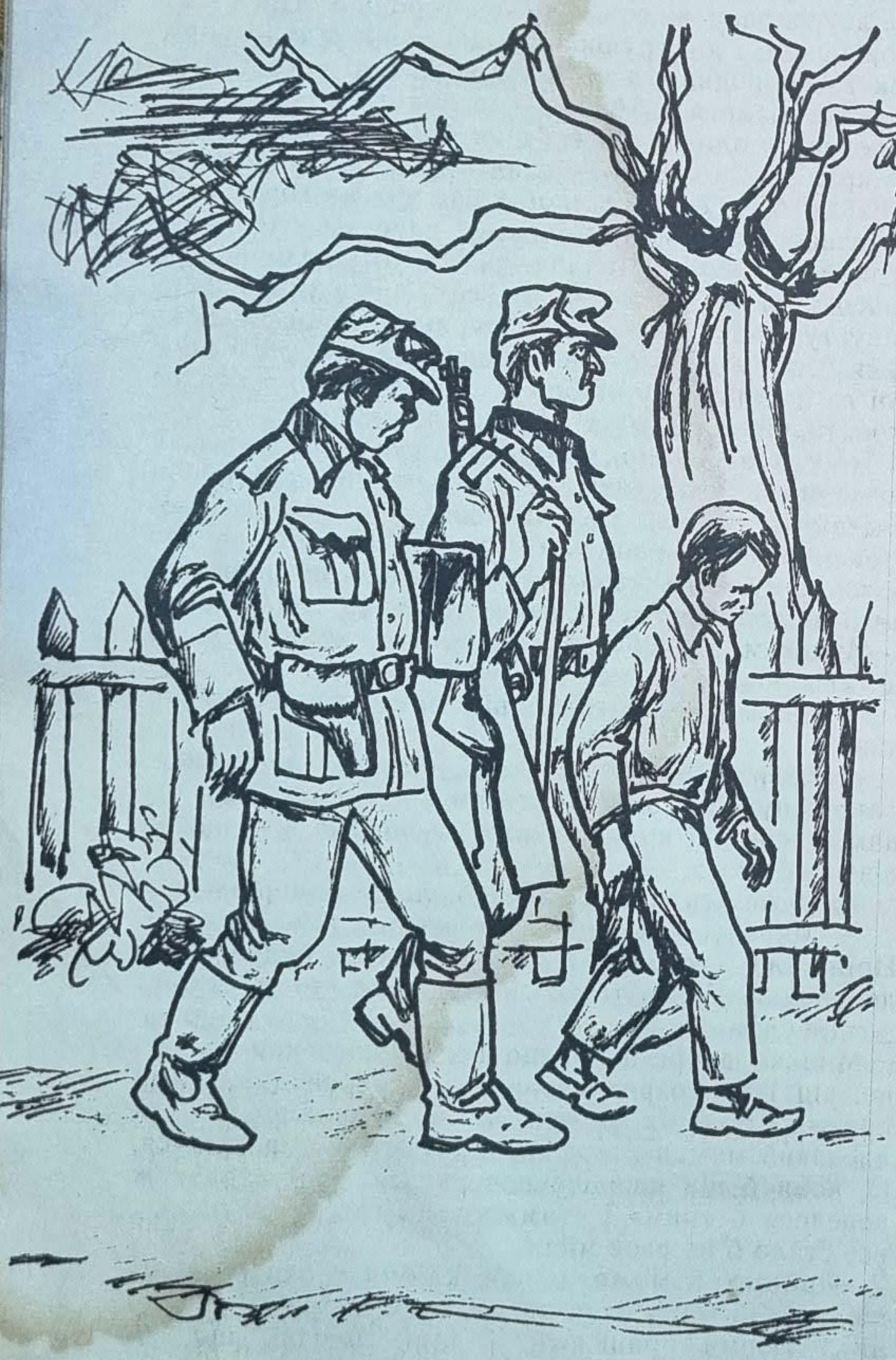

Славкову школярську скриньку, в якій терлися і погримували твердокам'яні макорженики.

Першим Славковим бажанням, як тільки вийшов за двері рідного дому, було чкурнути навтікача. Ноги в нього стрункі, бігати він уміє, хай спробують наздогнати. Але його одразу ж було попереджено:

— Не подумай, шкет нещасний, втікати. Май на увазі, що бігати я за тобою не буду, покладу на місці. Ти бачиш, що це таке?

Бруль недвозначно поляскав долонею по ручці пістолета і посвердлив хлопця таким поглядом, що Славко одразу облишив думку про втечу — розумів: поліцай словами на вітер не кидається.

Все важче було Славкові переставляти ноги. Зрозумів, що трапив у вовчі зуби, що не уникнути біди. Краще покірно йти, куди поведуть, про що не питатимуть — все заперечувати, нічого, мовляв, не чув і нічого не знаю. Бо кинешся втікати — куля дожене, втечеш — рідних постріляють...

Ось уже й гребелька, ось і місток. Он пляж їхній, річечка... А онде і Мицько з Глеком. Ждуть його. Значить, роздобули якихось харчів для порятованого. Що ж, то добре, нехай хоч вони до нього пробереться, погодують та дорогу за місто покажуть, бо Славко їм вже не в поміч. Зиркнув тужно на друзів раз, другий та й повісив голову, навмисне так зробив, щоб поліцаї того погляду не помітили, щоб хлопців не половили...

Мицько з Глеком сиділи над річечкою, дивилися, як сідає за руїни сонце, ждали Славка і роздумували:

— Мабуть, біля каші засів Покора... — шепелявив Мицько.

— Авжеж, — підтримував його Глек. — В нього мама, знаєш, як смачно варить? Бачив якось такі вареники виліплювала, що хоч і не хотів би, то їв...

І Мицько, і Глек були голодні, їхні очі весь час паслися на пазусі один у одного, Глек нюхом чув печену картоплю, а Мицькові огірковий запах лоскотав ніздрі.

Коли ж на мосту побачили постаті поліцаїв, коли впізнали Славка, то одразу ж забули про вареники, про огірки і печену картоплю, перелякалися так, що не змогли рушити з місця. Кожний з них дивився на тих, що провадили по дорозі Славка, і ждав, що ось-ось і його покличуть до гурту.

Не покликали. Навіть не глянули в їхній бік.

— Ти-и бачив?

— А ти бачив? — перепитав Глек.

— А я тебе пит-таю... Славка ти бачив?

— А може, то не Славко?— вхопився Глек, мов за соломину.

— От ще бараняча голова! — сердився Мицько. — Кажу, що він!

Хлопці якусь хвилину перелякано дивились один одному в очі.

— Може, хто побачив?..

— Що побачив?

— Та як ми того Федька...

— Ніякого Федька я не бачив. І не знаю... І взагалі, я з вами не гуляю, хлопці...

Глек важко став на коліна, й зелені огірки сипонули на пісок. Він почав їх швидко збирати, поспішно засовувати знову за пазуху.

— Не гул-ляв, а огірки для чого?

Мицько вмів бути дошкульним.

— Огірки, огірки... Їсти!

Глек сердито гризнув огірка, аж затріщало, аж сік бризнув на губу, але тим не розчулив Мицька.

— Не дратуйсь. Бо нема чого. І нічого огірки жерти. Коли Славка «ці» зловили, то хто тепер Федькові їсти понесе?

— Не знаю ніяких Федьків... Я їх не просив втікати... Я нікого нікуди не просив...

Глек ошкірився, зацьковано озирався, звівся на ноги і рушив геть.

Мицько тільки тепер не на жарт перелякався. До нього лише зараз дійшло, що Славка арештували саме за отого Федька, що Славко розкаже, з ким він був у підвалі, і «ці» скоро повернуться, щоб взяти і їх з Глеком. Схопився на ноги, швидко наздогнав товариша.

— Глек, слухай, Глек, куди ж ти...

— Куди, куди? Куди хочу, туди й іду...

— А я... А я як?

— Кожний іде куди хоче...

Мицько розсердився, а розсердившись, не міг стримати сліз.

— Еге ж, куди хочеш... А коли Славко розкаже...

Глек, нарешті, зрозумів: від того, що трапилось сьогодні, йому і не відгородитись, і не відмовитись. Низько опустив голову, дивився в землю і думав.

— А може, то так... Може, він і не скаже?..

— Еге, коли почнуть бити... Знаєш, як вони б'ють?

— А ти бачив? Ти знаєш?

— Та вже знаю...

— Ой, він знає... Все він знає...

Ще якийсь час сперечалися хлопці, але ті суперечки ані розвіювали важкого настрою, ані вказували виходу. Вже давно Славко зник за пагорбом, серед зруйнованих будинків, вже давно його проковтнув страшний дім, де гніздились поліцаї, а вони все поглядали туди, даремно сподіваючись, що звідтіля ось-ось вискочить Славко та побіжить до них.

Славко не з'являвся.

— А як же Федір? Він помре там з голоду.

— А ми тут до чого? — ошкірився знову Глек.

— Може... може, спробуємо?

— Спробуємо... А ти його знайдеш там?..

Мицько задумався. Справді, ні він, ні Глек не орієнтувалися в підземеллі так, як Славко. Вони завжди йшли за ним, не дуже додивляючись до того, що їх оточувало, не розбираючи підземних доріг. Вони й справді могли заблукати там, Федора чи врятують, чи ні, а самі можуть забратися в такий лабіринт, з якого й не вибратись.

І вони домовились про те, як їм бути. Нікуди вони без Славка не підуть, в підвал — ні ногою, бо, може, вже там їх чекають «ці». І вдома вони не сидітимуть, підуть по рибу. Там у кущах і засядуть. А тимчасом, може, й Славко повернеться...

Цей літній день був схожий на всі інші, але для Покорських він видався одним з тих днів, що запам'ятовуються на все життя. Бувають такі хвилини, коли велика людська радість переплітається ще з більшим горем.

Коли Устим Покорський почув, як вибухнуло на мосту, він зрадів — та справа, яку йому доручили партизани, була здійснена. Але важкий вибух провіщав йому не лише радісну новину, а й був сигналом до втечі з міста: рано чи пізно фашисти докопаються до того, хто знищив моста...

Покорські вибрались поодинці на околицю міста, майже до самої залізниці, туди, де поселилось чимало бездомних людей у нашвидкуруч побудованих землянках

Цей день видався найдовшим. Почався він хтозна коли, сонце ніби, зависло в небі не рухалось, гуляв собі день і гуляв, а вони місця не знаходили, тинялись по кущах, все позирали на ті стежки, що могли привести сюди Славка, а його не було та й годі.

— Пропала мені дитина,— хлипала мати.

Устим мовчав, а Воля тільки міцніше стискала губи та час від часу заспокоювала матір:

— Таке скажете, наш Славко з води сухим вискочить...

Сонце нарешті зависло над обрієм, велике, червоне, гарне, але для Покорських непривітне. Якщо раніш вони з нетерпінням ждали, щоб воно швидше закотилося, то тепер з жахом думали про те, що скоро наступить темрява, і тоді Славкові буде ще важче їх розшукати.

— Піду я, тату...

Спочатку ні мати, ні батько не почули її слів. А може, зрозумівши, куди хоче йти дівчина, не хотіли того чути.

— Я його розшукаю...

Мати допитливо, з надією глянула на батька.

— Не маленький, сам знайде...

На якийсь час запала мовчанка, але тривога від того не зменшилась, навпаки, переростала в таку розпуку, витримати яку людина не має сили.

— А може, я сама... краще я сама... — заговорила враз мати, почала поправляти хустку на голові, клопоталась так, як завжди клопочуться перед дорогою...

Воля рушила в місто, а мати готова була розірватись навпіл, їй і Славка було жаль, і за Волею серце боліло.

Вже сонце сіло за горою, вже важкі сутінки борсалися в кущах над річечкою, а Воля, озираючись, нечутною ходою, дослухаючись до кожного шерхоту, наближалась до рідного обійстя. Вона була вже не маленькою, коли б не це лихо, вже б у дев'ятому класі вчилась, то ж добре розуміла, що можна робити, а чого не слід.

На сусідському подвір'ї стояла тиша. Славка не видно, жодного руху в дворі, мертво дивився на неї холодними вікнами рідний закуток. Що робити? Може, повертати назад, напевне ж, розминулась з Славком, вона сюди, а він туди почимчикував. Можна було й повертати, але як вона могла це зробити, не переконавшись, що в рідній хаті брата немає. А коли повернеться до своїх, і Славка там не буде — що їй батьки скажуть?

Довго прислухалась Воля. Нічого підозрілого не помічала. І таки зважилась, почала навшпиньках наближатись до хвіртки з тим, щоб, вислизнувши на вулицю, за мить прошмигнути до своєї хати.

Вже була біля хвіртки, коли її зупинив слабкий голос:

— Воля!

Аж присіла від несподіванки, озирнулась перелякано і побачила на східцях дідової веранди Манюню.

Манюня сиділа знесилена, знічена і нещасна. Вона отоді, коли в дім Покорських вдерлись «ці», як завмерла тут, як припала до теплих дощок, так і не мала сили від них відірватись. Все бачила, все розуміла, але нічим не могла допомогти Славкові.

— Втікай, негайно втікай, Волечко, вони й тебе схоплять, вони й тебе заберуть з собою.

Манюня про все, що знала, вишіптувала Волі на вухо, а та сиділа ні жива ні мертва.

Воля все зрозуміла. Взнала те, що треба було, і мусила тепер вислизнути із засідки. Вона веліла Манюні, коли трапиться таке, що Славко поверне додому, передати йому наказ «йти до тітки на село».

Потім вона без пригод непомітно вислизнула за місто, вже в темряві, під великими зорями теплого літнього вечора невдовзі повернулася до батьків. Розповіла слово за словом все, що почула від Манюні.

Устим Покорський одразу в те повірив, був переконаний, що саме так все й трапилось. Але намагався всіляко піддати сумніву, заперечити.

— Знайшла кого слухати, дівча оте, що й тіні власної боїться. Йому що завгодно могло вовком видатись, а ти одразу й вуха розвісила... — докоряв Волі.

Матір сиділа закам'яніло на купі паруючої трави, мовчала, обійнявши коліна, похитувалась. Саме та мовчанка, оте похитування й лякало Устима. Він раден був затулити рота Волі, а Воля ображалась:

— От іще, які ви, тату! Ніби я маленька...

Тоді озвалася мати.

— Пропала мені дитина, — якось ніби байдуже прошепотіла вона.

Тільки тепер Воля осягнула і глибину нещастя, що звалилось на їхню сім'ю, і збагнула власний промах. Хіба ж про таке можна було говорити матері?

— Не треба, Маріє... — поклав батько руку на голову матері.

— Не тужіть, мамо, — попросила Воля.

Але всього того мати ніби й не чула.

— Устиме, голубчику, чого ж ми стоїмо, біжімо, рятуймо...

Воля стояла розгублена, й собі ковтала та витирала сльози, а батько чи то самого себе, чи їх розважав:

— Ще не все втрачено...

Марія раптом перестала ридати, заговорила тужливо, розважно.

— Не втішай себе, Устиме, марно. Чує моє серце, забрали його, а вони нікого не випускають, ні на кого не зважають, ні на старих, ні на малих. Думай про те, як врятувати.

Важко задумався Устим.

— Устиме, а хіба ти робив те від самого себе?— тихо спитала дружина.

— Чому ж то від себе...

— То хіба твої товариші безсилі?

— Ти правду сказала, Маріє. Нічого нам тут сидіти та пектися душею. Поспішаймо в ліс, до партизанів. Тільки вони... Тільки вони зможуть допомогти...

Марія звелась на ноги. Вона вже не плакала, була при тверезому розумі, пройнялася сталевою рішучістю.

— Не барімося, Устиме.

Вони рушили в ніч. Туди, де височенною горою виднівся мовчазний заснулий насип, де шуміли вдалині зелені ліси. Потяглися одне за одним, мов незримі тіні, а над ними тихо сяяли теплі літні зорі. А безкінечний Чумацький Шлях безпомилково вказував їм дорогу.

(Далі буде).

Сонце кличе в путь

Земля нам шле вітання,
Дарує сотні див.
І вже сурмач світання
Над світом розбудив.
Хіба забути можна
Ясну ранкову мить,
Коли стежина кожна,
Немов струна, бринить.

Приспів:

Іде містами й селами
Завзятий наш загін,
І день спішить веселий
За нами навздогін!

Тече ріка в долині —
В промінні виграє,
І сонце по краплині
Вусатий колос п'є.
Шумлять ліси над нами,
Похитують крильми.
З лісами і садами
Зростаємо і ми.

Приспів...

Хвилюють нас дороги,
Де йшли батьки й діди..
Згадаєм їх тривоги,
Знайдемо їх сліди.
І там, де квітне жито
І сонце кличе в путь,
Відважні слідопити
Під прапором ідуть.

Приспів...

Музика В. ФІЛІПЕНКА.

Слова А. СИРОВАТСЬКОГО.

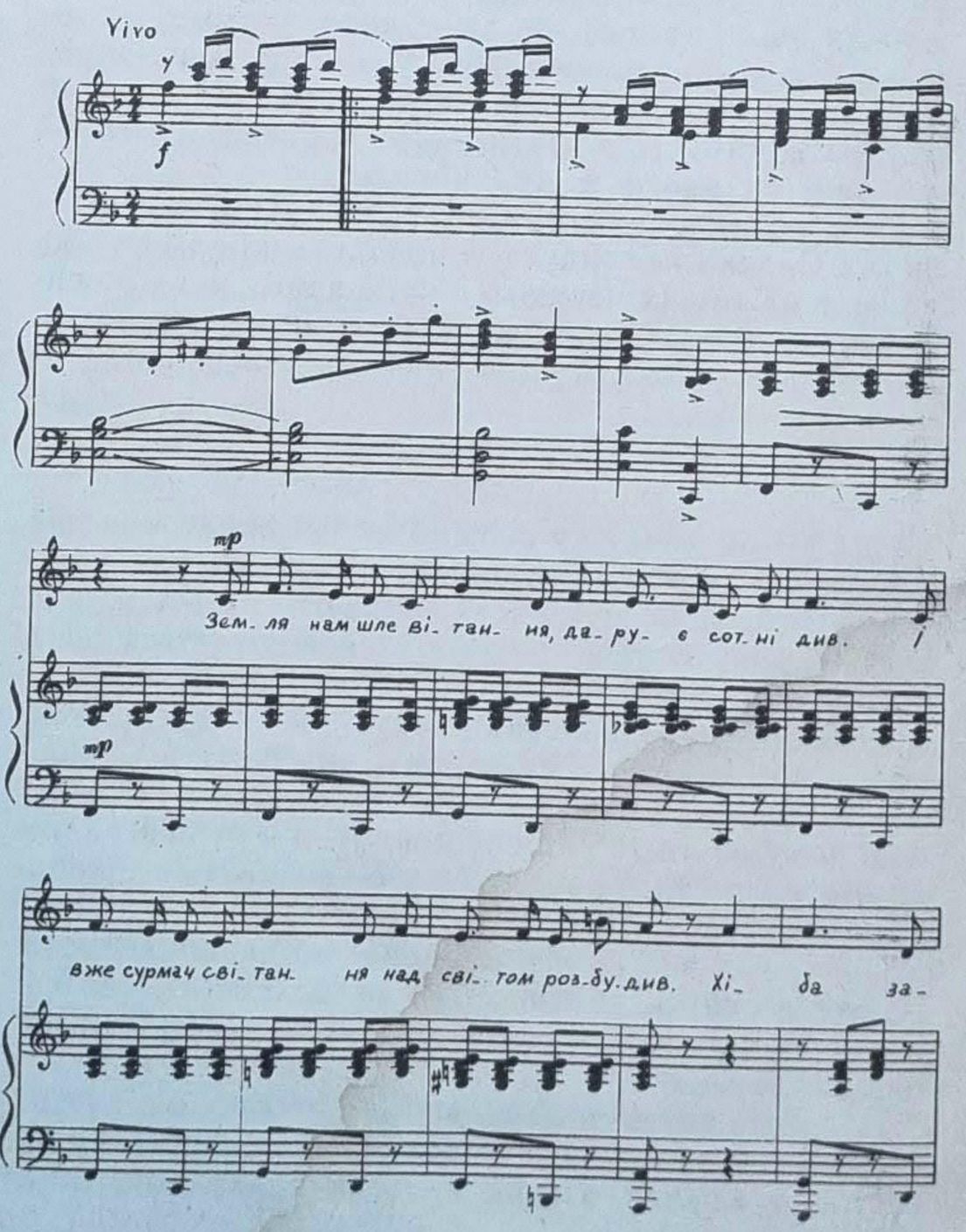

Олекса ЮЩЕНКО

Малюнки О. КОЖЕКОВА.

На берегах Сейму

Вітрам веселим навперейми,
В зеленій хвилі свіжих трав,
Хлоп'ята бігли понад Сеймом,
Що у промінні вигравав,

Що срібні бризки-переливи
На берег кидав жартома.
Лиш верби хиляться журливо,
А на душі тривог нема.

Бо серце кожного, як пісня,
А в ньому — радості, надій...
У ньому — сонце променисте
І ти, єдиний краю мій...

Біжать хлоп'ята... Але — досить,
Веселому змаганню край.
Усіх до гурту вчитель просить.
Урок: «Країни братні знай».

І вже увага всіх єднає
Непосидющих школярів,
І вже уявно шир Дунаю
З них кожен миттю перебрів!..

...А скільки назв ріки Дунаю?
Дунай... Донау і Дунав...
Болгарин «тихим» називає,
І «світлим» ще хтось називав.

Блакитна мріє, наш Дунаю...
Дніпро і Волга, даль морів...
Для себе стільки відкриваєм
Земель і рік... Замайорів

На вітрі прапором в долині
Дубок чи явір — ніби в путь
Він кличе всіх. І дума лине,
Як в Сеймі чистоводдя ртуть...

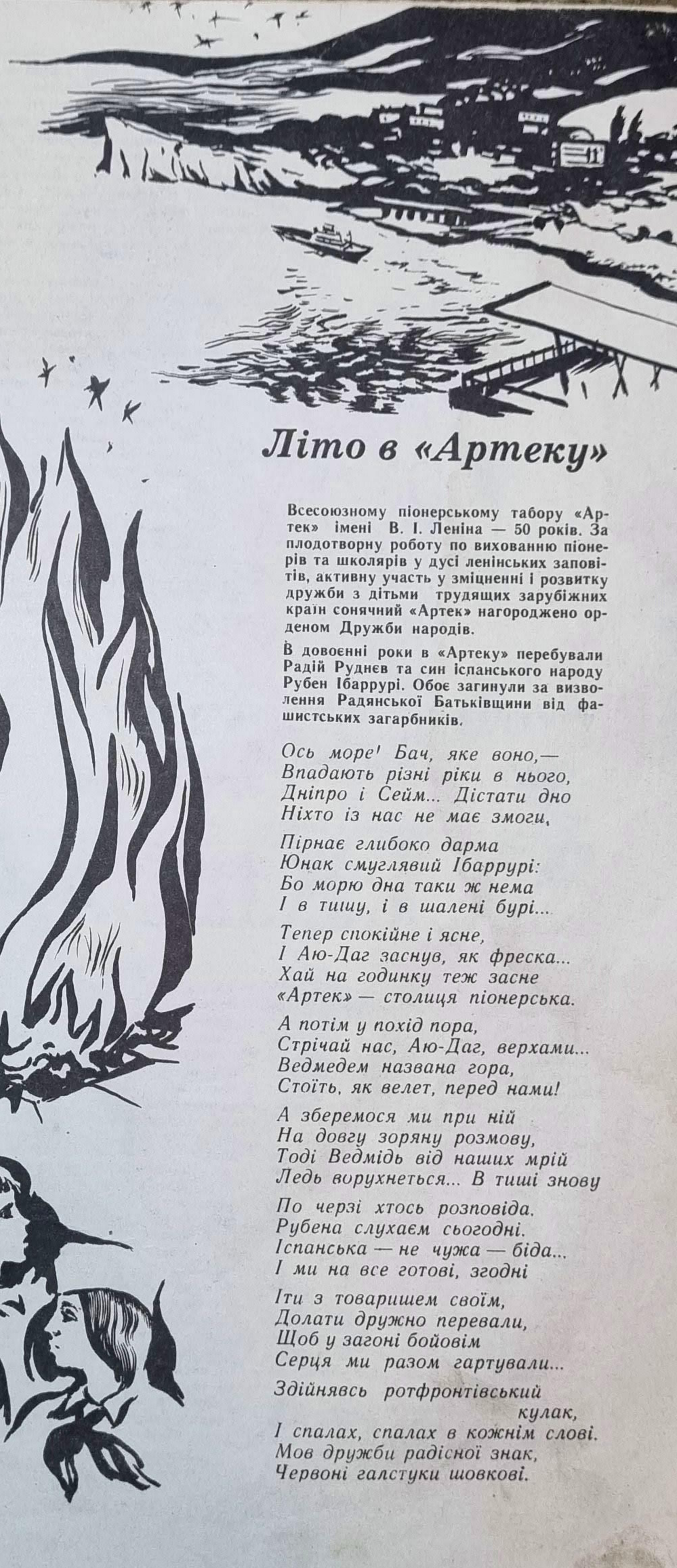

Літо в «Артеку»

Всесоюзному піонерському табору «Артек» імені В. І. Леніна — 50 років. За плодотворну роботу по вихованню піонерів та школярів у дусі ленінських заповітів, активну участь у зміцненні і розвитку дружби з дітьми трудящих зарубіжних країн сонячний «Артек» нагороджено орденом Дружби народів.

В довоєнні роки в «Артеку» перебували Радій Руднєв та син іспанського народу Рубен Ібаррурі. Обоє загинули за визволення Радянської Батьківщини від фашистських загарбників.

Ось море! Бач, яке воно,—
Впадають різні ріки в нього,
Дніпро і Сейм... Дістати дно
Ніхто із нас не має змоги,

Пірнає глибоко дарма
Юнак смуглявий Ібаррурі:
Бо морю дна таки ж нема
І в тишу, і в шалені бурі...

Тепер спокійне і ясне,
І Аю-Даг заснув, як фреска...
Хай на годинку теж засне
«Артек» — столиця піонерська.

А потім у похід пора,
Стрічай нас, Аю-Даг, верхами...
Ведмедем названа гора,
Стоїть, як велет, перед нами!

А зберемося ми при ній
На довгу зоряну розмову,
Тоді Ведмідь від наших мрій
Ледь ворухнеться... В тиші знову

По черзі хтось розповіда.
Рубена слухаєм сьогодні.
Іспанська — не чужа — біда...
І ми на все готові, згодні

Іти з товаришем своїм,
Долати дружно перевали,
Щоб у загоні бойовім
Серця ми разом гартували...

Здійнявсь ротфронтівський
кулак,
І спалах, спалах в кожнім слові.
Мов дружби радісної знак,
Червоні галстуки шовкові.

мого села, всієї нашої Вітчизни. Після закінчення школи піду в рідний колгосп і водночас навчатимусь заочно у сільськогосподарському інституті. Хочу принести якнайбільше користі людям».

А це відповідає дівчина з американського міста Чікаго Джен Пауерс:

«Щастя — це жити в багатстві, вийти заміж за заможну людину. Світ? Я не помічаю світу. Нудьгую, мене нічого не хвилює... Весь світ нехай хоч провалиться... Рідний дім викликає в мене огиду».

Спеціальні дослідження вчених СРСР і США засвідчують: такі відповіді — не виняток. Роздуми Ніни про майбутнє, про щастя характерні, типові для світосприйняття і світорозуміння нашого юнацтва, а відповіді Джен — для значної частини американської молоді.

3500 радянських юнаків і дівчат заповнили анкету, що повторювала запитання, на які сто років тому відповідав Карл Маркс. На основі цих відповідей вималювався науково достовірний автопортрет юності СРСР. Ось його характерні штрихи.

Риса яку ми найбільше цінуємо в людях: цілеспрямованість, вірність справі батьків.

Уявлення про щастя: безсмертне Марксове — «Боротьба». За торжество наших ідей, за велич наших справ, за красу людську.

взяли на своє ідейно-теоретичне озброєння КПРС та інші комуністичні і робітничі партії.

Спосіб життя в його марксистсько-ленінському розумінні є певним видом людської життєдіяльності. Це стійкі і типові для даного суспільного ладу форми повсякденного життя та діяльності людей, що знаходять своє практичне втілення у нормах спілкування і поведінки, у характері мислення, почуттів і настроїв широких верств населення і окремої особи.

Слід сказати, що термін «спосіб життя» широко вживають також захисники капіталізму. Вони пояснюють його по-своєму, намагаються використати в ідеологічній боротьбі з соціалізмом. Тому особливо важливим є завдання, поставлене XXIV з'їздом КПРС: «Нести сотням мільйонів людей правду про соціалістичне суспільство, про радянський спосіб життя».

На нинішньому етапі розвитку нашої країни з особливою силою розкриваються чудові риси соціалістичного способу життя. Це — дружба і співробітництво всіх класів і соціальних груп, всіх націй і народностей, усіх поколінь. Рівність, колективізм і товариська взаємодопомога у стосунках між людьми. І горде почуття господаря своєї країни, нове комуністичне ставлення до праці, активність, свідома дисципліна. І багатство духовного світу людини, прагнення оволодіти надбаннями культури. Це — втілення у життя найвищого принципу соціалізму: все в ім'я людини, для блага людини. Це — наша безмежна відданість ідеалам партії, ідеалам комунізму, віра у світле майбутнє всього людства.

Радянський, соціалістичний спосіб життя — пряма протилежність буржуазному, капіталістичному. Характерними рисами буржуазного життєвого укладу є індивідуалізм, користолюбство, жадоба наживи, духовна спустошеність, соціальний песимізм.

Буржуазія всіляко намагається приховати справжні причини існування такого способу життя, основною з яких є приватна власність на землю, заводи і фабрики, на всі засоби виробництва. Виннми у вадах капіталізму і його способу життя оголошуються то науково-технічний прогрес, то сама людина, яка, мовляв, є недосконалою від природи.

Цілям панівного класу прислужують і пропаганда та реклама буржуазного, зокрема, так званого «американського способу життя». Зводячи всю багатогран-

Що таке спосіб життя? Яка різниця між радянським, соціалістичним, і капіталістичним, буржуазним способом життя?

Сьогодні ці питання все більше цікавлять не лише дорослих, але й школярів.

Розповідь, яку ми друкуємо, дасть змогу нашим читачам краще усвідомити корінні переваги соціалістичного ладу над капіталістичним, відчути гордість за щастя жити, вчитися і працювати у Країні Рад, у суспільстві розвинутого соціалізму.

ДВА

Багато з вас, напевне, вже не вперше зустрічають вислови: «спосіб життя», «радянський спосіб життя», «буржуазний спосіб життя». Адже останнім часом вони все ширше вживаються в газетах, журналах, у передачах телебачення, радіо. Що означають ці терміни?

Звернімося до прикладів, до конкретних фактів нашої і капіталістичної дійсності.

У будь-якому суспільстві перед кожною молодою людиною постають питання: ким бути? як знайти своє покликання? На ці традиційні теми і у нас, і за рубежем учні пишуть твори, відповідають на запитання анкет, дають інтерв'ю. Запитання однакові. А відповіді?

Ось перед нами твір випускниці середньої школи з Вінниччини Ніни Мазурик.

«Якою стежкою піду я в життя після школи? Моя мати, мої вчителі прищепили мені любов до праці. Я люблю землю, поле. Влітку вони мальовничі, зелені... На полі працюють люди, разом з ними і я. Як багато встигаємо зробити! Своє щастя я бачу в такій колективній праці, від якої залежить розквіт

Мета життя: комунізм. Жити для людей!

Недоліки, що викликають найбільшу відразу: байдужість, егоїзм, міщанство, підлабузництво, боягузтво.

А ось підсумки опитування 550 молодих американців, проведеного за завданням журналу «Лук». 87 процентів із них поставили на перше місце серед своїх життєвих цілей досягнення особистого благополуччя, 55 процентів песимістично дивляться на можливість здійснення в їхній країні демократії. Вони скептики, для них майже не існує героїв. 79 процентів сказали, що батьки їм набридають, 46 процентів скаржилися, що дорослі для них не є взірцем для наслідування.

Та ми знаємо, що у Сполучених Штатах Америки є молодь, настроєна зовсім по-іншому. Це, зокрема, ті юнаки і дівчата, які вбачають сенс свого життя, своє щастя у боротьбі проти експлуатації і гноблення, за інтереси трудящих, за соціалізм.

Поняття «спосіб життя» вживали ще основоположники наукового комунізму Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. Його

ність людської життєдіяльності до споживання, ці пропаганда і реклама стверджують ось що. Оскільки в розвинутих капіталістичних країнах товари, розваги, туризм доступні і капіталістові, й робітникові, то, мовляв, тут утворився один клас — клас споживачів. І нібито тут існує єдиний, спільний для всього населення спосіб життя.

Насправді ж капіталістичну дійсність, у тому числі й американську, роздирають класові протиріччя. Невід'ємні супутники капіталізму і його способу життя — соціальне гноблення, безробіття, злидні, расова дискримінація.

Капіталізм калічить дитинство, несе нещастя і горе мільйонам хлопчиків та дівчаток. Кожна третя дитина, наприклад, в Африці, помирає, не доживши до п'яти років. У Південно-Африканській Республіці з тисячі немовлят за перший рік життя гине чотириста. У найбагатшій капіталістичній країні — Сполучених Штатах Америки — 13 мільйонів дітей постійно живуть у злиднях.

В капіталістичному світі існує жахливе і потворне явище — торгівля дітьми. Зокрема, з метою продажу до США щорічно привозиться по кілька тисяч дівчаток віком 14—15 років.

З наймолодшого віку засвоюють діти думку про силу грошей, про владу багатства, і це визначає в майбутньому весь їхній життєвий шлях, лінію поведінки.

СВІТИ — СПОСОБИ ЖИТТЯ

Буржуазний спосіб життя з його схиляннями перед грішми, насильством, з прагненням будь-що «зробити бізнес» є в капіталістичному світі панівним, але не єдиним. Поруч з ним існують й інші норми, принципи. Ті, що визначають життєвий шлях чесних трудівників, борців проти буржуазних порядків. Свідченням цього є героїчне життя і боротьба Луїса Корвалана, Генрі Уінстона, Анджели Девіс, Гладіс Марін, тисяч і тисяч комуністів та комсомольців. Усіх тих, хто бореться за такий суспільний лад і за таке життя, які вже перемогли і утвердилися в новому, соціалістичному світі.

Один із іноземців, побувавши в нашій країні, заявив:

— Тепер я знаю, що в СРСР є клас, який має особливі привілеї. Це — діти.

Щасливе і радісне дитинство підростаючої зміни — невід'ємна риса радянського способу життя. У нас створено все для того, щоб діти росли здоровими, бадьорими, щасливими, могли навчатися, відпочивати.

В. ЗАСТАВЕЦЬКИЙ.

Малюнки Є. КОТЛЯРА.

ЛЮДИ ЛЕНІНСЬКОГО ГАРТУ

Леонід КОВАЛЬЧУК

Малюнок О. МІКОРИ.

ІЗ ІСКРИ — ПОЛУМ'Я

1905 рік. Рік першої російської революції. Рік, коли гнобителі по-справжньому відчули могутню силу народних мас.

У цю грізну і тривожну пору почалося трудове життя на Київському заводі «Арсенал» бідняцького хлопця з подільської глушини Миколи Гайцана. Тут він не тільки здобув професію, став досвідченим робітником, а й познайомився з революціонерами-підпільниками, які допомогли молодому Миколі Гайцану стати на шлях революційної боротьби. Пізніше він відвідує марксистські гуртки і в березні 1917 року вступає до лав більшовицької партії. Відтоді молодий робітник потрапляє у вир революційної боротьби, йде у перших лавах борців за щасливе майбуття.

...Стоїть в одному із заводських цехів незвичайний верстат. Біля нього — квіти, червоні прапори, а вгорі — на великому щиті ясніє вилитими з бронзи літерами історичний лист. Під ним і підпис голови заводського комітету Миколи Гайцана. У листі говориться, що робітники вирішили вважати Володимира Ілліча почесним токарем-металістом.

Як дорогу реліквію зберігають на заводі той верстат. Чимало деталей виточено на ньому кількома поколіннями людей, які працювали в цеху. І хоч тепер на верстаті ніхто не працює, в день народження Ілліча до нього щороку приходять арсенальці: кращій бригаді тут вручають «ленінський вимпел».

Множать на орденоносному «Арсеналі» імені В. І. Леніна трудову славу робітничі династії Радченків, Мар'янченків, Найденків, Куркотових, Лисенків. У літопис заводу яскраві сторінки продовжує вписувати і династія Гайцанів. Більше сорока років йде дорогою батька Василь Миколайович Гайцан. Він — кавалер ордена Леніна, «майстер золоті руки» — очолює бригаду комуністичної праці, що носить ім'я батька. Працюють на заводі і три його дочки.

Нині, готуючи гідну зустріч XXV з'їзду КПРС, вони, спадкоємці подвигу батьків і дідів, з особливою гордістю несуть славну естафету.

Мури героїчного «Арсеналу» ще й досі зберігають сліди від куль, нагадують про революційні події. Вулиці, названі іменами героїв, які билися під цими мурами за владу Рад, пронесуть пам'ять про них крізь віки...

Звістка про перемогу робітників у Петрограді і повалення буржуазного Тимчасового уряду, мов свіжий весняний вітер, увірвалася у вікна киян, радісною хвилею заповнила заводські цехи.

Рішення пролетарів Києва було єдиним: підтримати петроградців, негайно розпочати збройне повстання.

Юнкери зайняли позиції вздовж огорожі Маріїнського палацу. Місто аж кишить гайдамаками з полків Центральної ради...

Микола, тримаючи напоготові гвинтівку, оглядав з цегляного валу вулицю. З боку будинку головнокомандуючого, що сірів у вечірніх сутінках, на них зловісно позирали кулемети, і хлопцям іноді ставало від того моторошно — адже вони очікували першого в житті бою з грізним ворогом.

В різні куточки міста вже направлені наші дівчата-зв'язкові...

Надійшла тривожна ніч. Юнкери на вулицях обшукували перехожих. Чулися далекі поодинокі

постріли — війська Тимчасового уряду не допускали до «Арсеналу» підмоги з інших районів міста. Всі чекали, що з хвилини на хвилину почнеться бій. Але цієї ночі він не розпочався...

Вранці 30 жовтня несподівано загриміли постріли — юнкери пішли в наступ.

У відповідь зацокотіли кулемети зі стін «Арсеналу», кілька пострілів зробили важкі гармати з-за Дніпра, і на душі у арсенальців відлягло: вони не самотні, їх підтримали сусідні військові частини!

Лави юнкерів вже кілька разів наближалися до заводу, їхні атаки захлиналися у нищівному вогні. До арсенальців приєднувались все нові й нові сили. На бік повсталих перейшли солдати 3-го авіапарку, саперного батальйону, артилерійського військового дивізіону, розташованого на Слобідці.

Штабом повстання керував досвідчений революціонер-більшовик, член партії з 1906 року Андрій Іванов. Він з'являвся у найнебезпечніших місцях, підбадьорюючи робітників.

Гайцан помітив Іванова ще здалеку. Той біг попід муром, іноді нагинаючись.

— Тримайтесь, хлопці! Наша бере! — виринув, як з-під землі, Андрій Васильович.— Бачите? Принишкли, немов змоклі горобці. Якби ж набоїв було в нас більше...— Поклавши руку Гайцану на плече, сказав: — От що, Миколо. Ти хоробрий і водночас врівноважений. Отож доручаємо тобі цю справу. Підбери ще п'ятьох товаришів,— ну, кого ти сам бажаєш,— і спробуйте зі складу боєприпасів, що на Звіринці, дістати кілька ящиків набоїв. Але зробити це треба без жодного пострілу. Зрозумів, голубе?

— Так, Андрію Васильовичу.

— Намагайтесь домовитися з охороною складу. Ти ж умієш, Миколо, я знаю! Якщо ж хтось із них дуже пручатиметься — зв'язати. Простий солдат отямиться, рано чи пізно, та отямиться. Людей треба берегти, Колю... Кого ти береш з собою?

— Хочу взяти Михайла Головатого і Дениса Хоменка... Ну, а решту визначіть ви самі, Андрію Васильовичу.

— Гаразд. Я підберу тобі хлопців. А тепер — до штабу. Там одержите план складу боєприпасів.

...Ворота «Арсеналу» охоронялися юнкерами. Вийти з заводу можна було лише через темний і сирий, мов льох, але досить просторий підземний хід, що виринав на схилах Дніпра.

Побоювалися, що й вихід з підземелля блокований ворогом. Щоб не наражатись на небезпеку, вирішили спочатку перевірити.

Отут і став у пригоді дванадцятирічний Тимко Скиба, який прошмигнув на «Арсенал», щоб допомогти батькові бити юнкерів. Худенький, малий, зате рухливий і меткий, він міг швидко подолати підземний хід і, оглянувши вихід з нього, за кілька хвилин повернутись назад. Якщо ж помітять його і схоплять, Тимко прикинеться хлопчиком-пустуном, що грався у піжмурки,— так навчив його Гайцан.

Тимко, немов миша, гулькнув у темний отвір підземелля. Всі завмерли, прислухаючись до найменших шерехів, що линули з-під землі.

За кілька хвилин у темному отворі з'явився білий Тимків чуб. Хлопчик весело всміхався:

— На тому боці — ні душі! Можна йти. Вихід заріс густими бур'янами: ніхто й не помітить.

— Чудового розвідника маємо! — похвалив Тимка Гайцан.— Спасибі тобі, хлопче.

Гайцан знав: умовити охорону буде нелегко. Він бачив, як біля високої залізної брами походжав вартовий — дебелий вусань з гвинтівкою. Вирішив побалакати з ним. На всяк випадок, попід муром, вслід за Гайцаном ішов Денис Хоменко.

— Стій! Хто йде? — гукнув вартовий, побачивши за сотню кроків Гайцана.

— Свої, служивий!

— Хто такі свої? Сто-яти на місці!

— Київські робітники послали мене... Адже ж і ти, служивий, не з багатіїв? З незаможних, певно, таких, як і ми...

— Стояти! Мені заборонено вступати у розмови! Проходь, бо стрілятиму!..— розлютився вусань.

Гайцан намагався вмовити вартового, ризикуючи, помалу наближався до нього. Бачив, як ліворуч скрадався Денис. За будь-яку ціну треба виграти час!

— Не гнівайся, служивий. Давай краще закуримо. Махорочка в мене — диво! Ось поглянь. Міністерська! Такої ти не бачив зроду...

— Ні з місця! Ще один крок — і я стрілятиму!..— загорлав вартовий, клацнувши затвором.

Тієї ж миті дужі Денисові руки міцно, мов обценьками, обхопили шию вартового. Ще мить — і в роті опинилася ганчірка.

Дістати набої без жодного пострілу — таким був наказ Іванова. І його дотримувались. Замість зброї хлопці прихопили з собою міцні мотузки і кляпи з ганчірок.

Денис відхилив двері прохідної. Спершись на гвинтівку, коло столу дрімав ще один вартовий. Часу на роздуми не було — щомиті до воріт могли під'їхати юнкери. Махнувши Миколі рукою,— мовляв, іди за мною,— Денис ускочив до прохідної. Зляканий вартовий, закліпавши спросоння очима, підняв гвинтівку. Та було пізно. Денис звалив його на підлогу. Микола одразу притиснув обидві руки вартового до підлоги, скрутив їх мотузком.

— Швидше до запасного виходу!

Гайцан добре вивчив план складу боєприпасів. З боку вулиці біля залізних дверей чекав Михась Головатий з трьома арсенальцями. Перебігши через увесь склад, Микола та Денис мали дістатись до тих залізних дверей і відчинити їх для своїх товаришів.

Та на шляху до цього вони наштовхнулися на фельдфебеля, який одразу потягся до кобури. Але стріляти не став. Похитуючись, робив спробу взутися — встромляв ногу в чобота, та все невдало: заважали абияк намотані онучі. Хлопці здогадалися: фельдфебель п'яненький...

— Сіно привезли для ваших жеребчиків. Приймайте! — не розгубився Микола.

— А мені... а мені ваше сіно не потрібне...— пробелькотів той.

— Знайдеться і пляшечка для вас,— пробасив Денис.

— Справді? Ха-ха-ха! — зрадів фельдфебель.— Так чого ж ви стоїте? Давайте!

— Розпорядіться, щоб вартовий відчинив браму. Треба ж розвантажити сіно,— сказав Микола.

— Ну, це дрібниці! Я зараз...

Фельдфебель знову зробив спробу натягти чобота. Та, як і раніше, нічого не виходило.

— Заждіть, я підсоблю трохи...— сказав Денис.

Однією рукою він стягнув фельдфебеля з бочки, а другою вихопив у нього з кобури наган.

Зв'язавши фельдфебеля, хлопці притьмом кинулися до запасного виходу. Денис вийняв важкий залізний засув. У темряві побачив радісні обличчя товаришів.

— Проскочили! — Михась потиснув Миколі руку.— А ми вже хвилювались. Думаємо, схопили вас...

— За мною, хлопці! — махнув рукою Гайцан.— Тепер — у склад!

З приміщення почувся хрипкий голос:

— Це ви там стукаєте? Зараз... Іду...

Один з вартових, що був у складі, мабуть, почувтаки дзенькіт засува. Хлопці причаїлися під стіною.

Двері складу відчинились, і в них з'явилось напівсонне обличчя.

— Де ви? Та йдіть же!

І знову Денис вправно й швидко зробив свою справу.

— Швидше, швидше, хлопці! — гукнув Гайцан.— Беріть ящики з набоями!

Кожен завдав на плечі по ящику, а Денис умудрився взяти навіть два. І за кілька хвилин хлопці, пірнувши у високі бур'яни, йшли один за одним дніпровими схилами...

Біля входу в підземелля їх чекали Тимко і двоє робітників.

— Дядя Коля! Ой, як добре! Вас усі так чекають, так чекають! — радів Тимко.

* * *

У загравах боїв народився новий 1918 рік.

Війська продажної Центральної ради щільним кільцем оточили «Арсенал», перекривши всі підходи до нього. Петлюрівці кинули сюди важку артилерію, великі сили кавалерії та піхоти.

З боку Олександрівської вулиці, гуркочучи і поливаючи вогнем арсенальські мури, посунули два броньовики. Один з них під'їхав до місця, де стіна була пробита снарядом. Під його прикриттям, пригинаючись, бігли вороги.

— Не підпускати їх до мурів! — почулася команда.

Та дужий вогонь з броньовика примусив на якийсь час прикипіти до землі.

— Ну, як зупинити їх? Бо ж прорвуться на територію заводу, — аж скреготів зубами Гайцан. Глянув запитально у вічі Денисові.

— Треба броньовика спершу зупинити...— Денис тер долонею лоба.— Гас є у нас на заводі?

— Я знаю, де гас! — почувся хлоп'ячий голос.

Гайцан глянув убік. Нікого не було. Нараз чималий лист бляхи захитався, і в темряві Гайцан розгледів чиєсь обличчя.

— Тимко? Ти звідки тут узявся? Тебе ж можуть поранити, убити... А що батько скаже?

— Нічого він не скаже. Батько поранений і лежить перебинтований у ливарному цеху... Я замість нього б'ю контру...— заговорив трішки ображеним голосом Тимко.

— І чим же ти їх?

— Ось чим. У кількох уже поцілив. Сам бачив, сам бачив!

Хлопці глянули на Тимкову «зброю». Денис засміявся. Це була звичайнісінька рогатка. Тимко закладав у неї шматки чавуну і гамселив ними ворогів.

— Диви-но! Оце так додумався! — кивнув головою Денис.— Слухай, Миколо, нехай справді хлопчик побіжить за гасом. Зараз ми їх викуримо! Давай, Тимко! Та швидше!

Хлопець гулькнув у розчинені двері будинку заводської канцелярії.

Вогонь броньовика став нестерпним. Лише кулеметні черги стримували ворогів, що рвалися через пробоїну в стіні на арсенальське подвір'я.

Біля барикади з'явився Тимко. Зігнувшись, він ніс у руках відро.

— Ось, дядьку Денисе, гас. Візьміть!

— Ну, й меткий же ти! Молодець! Спасибі...— Денис звівся навшпиньки, дістав з-під дощок свою стару робочу фуфайку.— Спробуємо присмалити їх...

Тимкова рогатка наштовхнула Дениса на думку. Политу гасом і тісно зв'язану фуфайку поклали на встромлену в отвір між важкими чавунними плитами дошку і, налігши на неї, «бабахнули» по броньовику.

Палаюча фуфайка, впавши на капот броньовика, зсунулась під колеса.

— Горить! Горить! — радісно загукав Денис.— Ага! Присмалили!

Петлюрівці шаленіли. Важка артилерія почала жорстокий обстріл заводу. З гуркотом обвалювались дахи, падали стіни, брязкотіло розбите скло.

— Справжнє пекло влаштували бузувіри... Треба діяти, Миколо! Чого чекати? — Денис аж кипів.

Вони сиділи у вогкому підвалі — перечікували, доки вщухне вогонь.

— Треба підступитись до їхніх гармат! — вирішив Гайцан.— Звідки це так б'ють?

— Я піду в розвідку! Дізнаюся — звідки,— озвався з темного кутка Тимко Скиба.— Я прорвуся! На мене вони й уваги не звернуть!

— А може, й справді, Миколо? Все ж хлопчак... Його не зачеплять.

— Еге! Сподівайся. Скільки ж тобі років, хлопчику?

— Дванадцять минуло.

Гайцан знизав плечима:

— Давайте спершу порадимося з Костюком. Ходімо!..

— Знаю, знаю, хлопці. В печінках сидять у мене ті гармати...— з серцем заговорив Костюк, один з керівників повстання.— Увесь час думаємо, як зашкодити їх.

— А ми хитрістю візьмемо, Миколо Васильовичу! — гаряче мовив Гайцан.— Давайте мені Михася Головатого та ще... ще попереду нас на розвідку хоче іти ось — Тимко Скиба... Відпускаєте?

— Замалий трохи...

— Зате прошмигну — ніхто й не помітить!

— Геройський хлопчина, нічого не скажеш! — усміхнувся Костюк.— Але спитайте його батька. Якщо не заперечує, тоді що ж... Треба поспішати, товариші!

Іван Скиба трохи підвівся, поцілував Тимка.

— Іди, синку...— сказав тихо.— Тільки будь обережним.

(Закінчення в наступному номері).

Малюнок О. МІЩЕНКА.

ЗВ'ЯЗКОВОГО ЗВАЛИ ЖЕНЯ ВИХРОВИЧ

...На кожному кроці — небезпека, скрізь відчуваєш на собі підозрілий погляд фашистів. Рідне місто топче чобіт знахабнілого ворога. Немає електрики, палива, одягу, їжі...

Таким було життя в окупованому гітлерівцями Києві. Однак Женя Вихрович, дванадцятирічний піонер, знайшов у собі мужність, силу, щоб не занепасти духом, не скоритись.

Ось він на одній із зруйнованих вулиць. У подертому пальті, за плечима — старий рюкзак. Озирнувся: нікого поблизу. Швидко зайшов в один з будинків, піднявся сходами, відшукав поштову

скриньку й опустив туди аркуш паперу з віддрукованим на ньому текстом. Потім — у другу скриньку, третю...

Стрімголов вискочив з будинку й повільною, втомленою ходою попрямував далі. Замислився на кілька хвилин, адже треба зосередитися, визначити дальший шлях. І ледь не збив з ніг поліцая.

— А що несеш, хлопче? Покажи! —Поліцай, не чекаючи відповіді, розстебнув рюкзак, обдивився.

Сполохано закалатало серце.

— Ану, забирайся геть, щоб я тебе не бачив з оцим дрантям! — гаркнув на Женю, побачивши стару хустку і окраєць хліба...

Хлопчик зрадів: «Пронесло!...» Під пальтом у піонера були сховані листівки підпільної організації, а в рюкзаку — фарби для верстата, на якому ці листівки друкуються...

Женя Вихрович діяв у лавах підпільної організації «Киевский рабочий». Підліток пишався тим, що йому доручили розповсюджувати листівки. Одночасно він виконував і обов'язки зв'язкового. Наставником і порадником Вихровича був сусіда — комсомолець Василь Токарєв. У нього на квартирі по вулиці Донецькій встановили друкарський верстат. Звідси Женя вирушав у свої ризиковані рейси містом, на базари, товарними поїздами їздив у сусідні села. В кошиках жінок, у кишенях чоловіків, на стінах будинків залишалися листівки — заклик до помсти, до боротьби.

Гестапівці з ніг збилися, але натрапити на слід патріотів їм не вдавалося.

...Женя бачить, як женуть на роботу в Німеччину колону молоді. Знущання й рабство там чекають на них. Одна дівчина кинулася тікати. Гітлерівець вдарив чергою з автомата — впала на брук, немов підбитий птах... Ні, такого не можна терпіти. Смерть проклятим фашистам!

Додому він повернувся пізно, коли вже сутеніло. Мати, Ірина Силівна, знала про підпільну діяльність Жені. Завжди лише стривожено нагадувала: «Будь обережним, синку!»

...Минуло багато років відтоді, як Женя разом з підпільниками радісно зустрів війська Радянської Армії, які в запеклих боях визволяли Київ. Нині Євген Володимирович Вихрович живе та працює в рідному місті. Часто зустрічається з бойовими друзями — колишнім керівником підпільної організації Сергієм Григоровичем Самовольським, Василем Єрофійовичем Токарєвим.

Бажані гості в Євгена Володимировича і юні слідопити Залізничного району міста. А коли він приходить до них на збір загону чи дружини, сяє на його грудях медаль «За оборону Києва».

Б. МИХАЛЕВСЬКИЙ.

Алла КОВАЛЬ

Щедра пора

Літо теплим літеплом
умиває квіти,
а гаряче сонечко
хоче їх зігріти.
У рушник червоний
маки загортає
і жоржині щоки
ніжно витирає.
На траву розкинуло
скатертину в цвіті.
Мабуть, наше літечко
наймиліше в світі.

Веселка

Де озерце синьооке
в лузі під вербою,
там веселка нахилилась,
гралася водою.
В неї стрічки веселкові
і рум'яне личко.
Запитало її сонце:
— Звідки ти, сестричко?
А веселка усміхнулась:
— Звідси, з цього краю,
І для тебе, любе сонце,
воду набираю.

У сонячнім брилі

Визирнув грибочок
на тоненькій ніжці —
усміхнувся сонцю,
поклонившись берізці.
А сонечко промінь
нижче нахилило —
рудуватий брилик
малюку наділо...

Ромашки

Сонце в піжмурки грає
на березових вітах, —
то вистрибує зайчиком,
то ховається в квітах.
І Миколка його
розшукати не може,
бо в саду всі ромашки
на сонечко схожі...

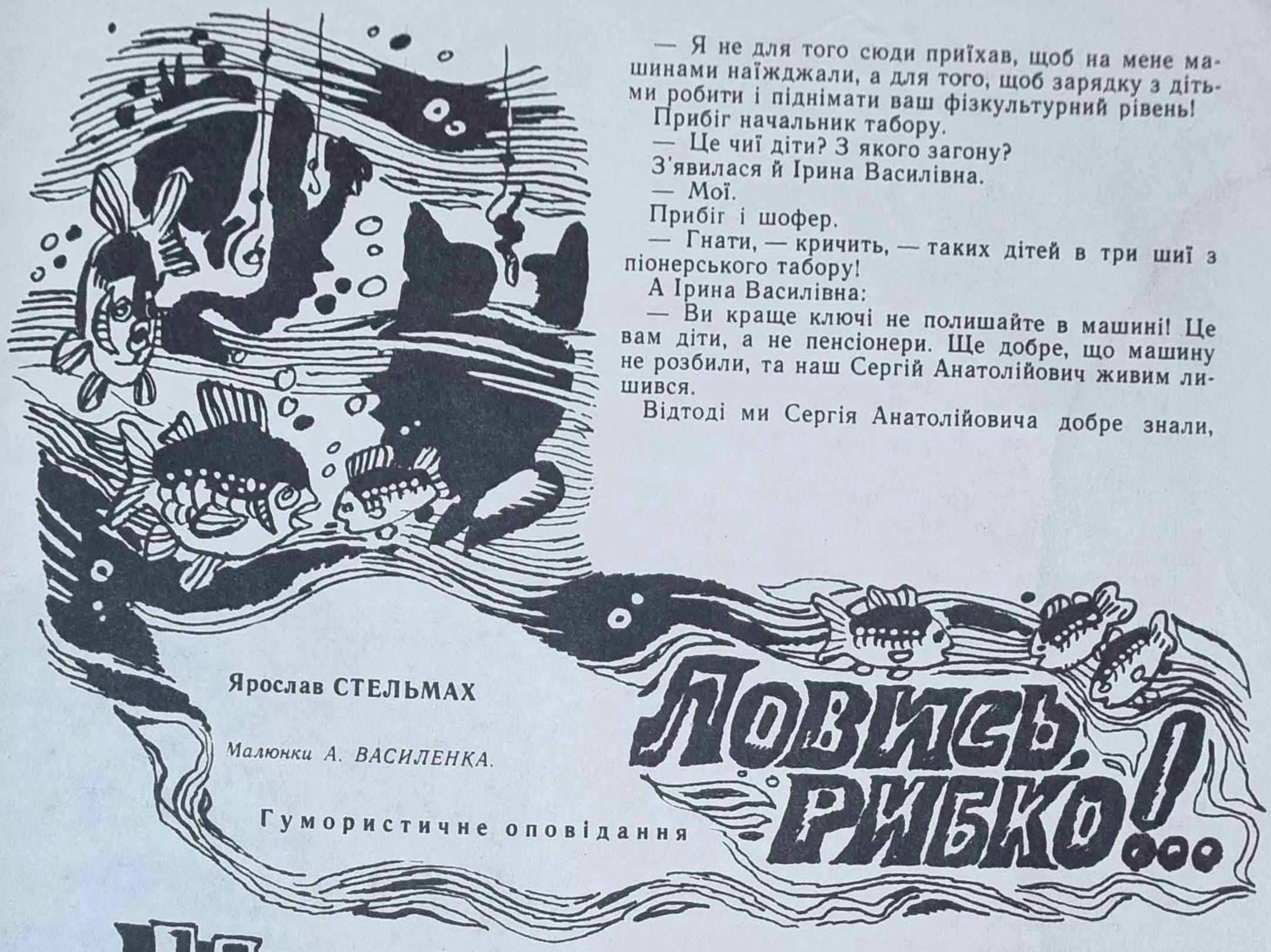

Ловись, рибко!..

Ярослав СТЕЛЬМАХ

Малюнки А. ВАСИЛЕНКА.

Гумористичне оповідання

НЕ МИНУЛО й тижня після конкурсу пісні, а вже на дверях їдальні висіло оголошення:

УВАГА!

Завтра після сніданку
відбудуться змагання
на звання
КРАЩОГО РИБАЛКИ ТАБОРУ.
Запис у Сергія Анатолійовича.

Сергія Анатолійовича Митько ледь не переїхав першого дня грузовиком. Всі тоді дошки розвантажували, а Митько в кабіну заліз.

— Ану, — каже, — дивіться, як я зараз стартером диркну!

От він стартером диркнув, а машина, виявляється, на швидкості стояла, та як рвоне вперед. Одразу на Сергія Анатолійовича — він саме командував, куди дошки складати. Обертається, а тут машина на нього мчить, дошки в кузові торохтять, Митько сигналить, я на підніжці горлаю. Сергій Анатолійович злякався — ще б пак! — і на дорогу — бух! І так вдало впав між коліс, що його й не зачепило. Грузовик над ним проїхав, а тоді Митько стартер і вимкнув — здогадався! Сергій Анатолійович підвівся, та як почав:

— Я не для того сюди приїхав, щоб на мене машинами наїжджали, а для того, щоб зарядку з дітьми робити і піднімати ваш фізкультурний рівень!

Прибіг начальник табору.

— Це чиї діти? З якого загону?

З'явилася й Ірина Василівна.

— Мої.

Прибіг і шофер.

— Гнати, — кричить, — таких дітей в три шиї з піонерського табору!

А Ірина Василівна:

— Ви краще ключі не полишайте в машині! Це вам діти, а не пенсіонери. Ще добре, що машину не розбили, та наш Сергій Анатолійович живим лишився.

Відтоді ми Сергія Анатолійовича добре знали, та й він пообіцяв, що запам'ятає нас назавжди...

Тож ми, можна сказати, друзями були. Він, правда, одвертався тільки, коли нас бачив.

— Оце я розумію, — Митько біля оголошення зупиняється. — На кращого рибалку табору! От де себе можна показати!

— А ти збираєшся брати участь?

— Аякже! Я змалечку рибалю. І так, і на мормишку, і на донку, і на спінінг. Отож, коли хто й посяде перше місце, то тільки я.

— Авжеж. Тільки я тебе жодного разу з вудкою не бачив.

— Тому, що я на рибалку рано-рано ходжу. Аж ніч іще. Навіть вечір.

— Тоді, звичайно...

Пішли ми до Сергія Анатолійовича. Він у будиночку сидів, де весь спортивний інвентар складено. Нас побачив, посмутнішав трохи:

— Вам чого?

— Нам вудочки.

— Ех, а я сподівався, що хоч там вас не буде.

Вибрали ми вудочки, крокуємо до палати своєї, а навстріч Павлик. Одразу й заскиглив:

— Ну от... Ви вже, а я ще ні... І не скаже ніхто... Товариші, називається... Ну й люди...

— І ти ловитимеш?

— А що, я гірший? Що, тільки вам можна? Я теж хочу...

— Ой, держіть мене втрьох! — Митько каже. — Мало тобі призу за пісню? Ще й за рибу хочеш? Та ти ж вудлище в руках не втримаєш! Вийди краще на берег, та гами свої на акордеоні заграй — одразу вся риба догори животами й спливе.

— От я скажу, які ви... — образився Павлик й кинувся геть.

Ми поклали вудки в палаті, виходимо на ганок, аж тут і акордеоніст наш повертається. Глянув я на його вудку... Здоровенна! Грузило з кулак, гачок — хоч акул лови.

— І довго ти її вибирав таку? — питаю.

— Ні, — відповідає, — вмить. Оце тільки єдина лишилась.

— Зрозуміло, — Митько докидає. — Тепер усьому табору риби вистачить на тиждень.

— Ну, чого ви до хлопця причепились? — підбігає Наталка. — Не слухай їх, Павлику, це вони од заздрощів.

— Звичайно, од заздрощів, — Митько їй. — Та з таким приладдям прямісінька дорога на китобійну флотилію. Він китів грузилом по голові бив би, а потім гачком оцим витягав.

А Павлик насупився.

— Я, — каже, — тебе зараз по голові грузилом, якщо не відчепишся. Я ще більше за тебе наловлю.

Він засунув вудку під ліжко й подався до Лукича, нашого завгоспа. Пізніше, коли ми йшли на кухню попросити зварити трохи гороху на наживку, то знову бачили Павлика. Він ходив по території табору й час од часу вганяв у землю здоровенну лопату — шукав черв'яків.

— Йди краще до річки! — гукнув йому Митько. — Ти ж тут нічого не вкопаєш.

Але у відповідь почулося:

— Без тебе знаю, що робити.

Павлик сердився.

А десь надвечір одзиває мене Митько.

— Слухай, — каже, — я таке вигадав... Ніколи не здогадаєшся. І ніхто не здогадається. От казанок варить! Аж не віриться іноді, що людина таке може вигадати!

— Цікаво!

— Правда, правда. Іноді аж сам дивуюся — і звідки я такий розумний?

— Та кажи швидше, чого розбазікався!

— Слухай, — повторив Митько, стишивши голос і роззираючись на всі боки. — Сьогодні, — він значуще помовчав, — після вечері, але до відбою, ми підемо на річку, розшукаємо на березі зручненьке місце, з якого завтра ловитимемо, і кинемо у воду приманку. За ніч на нашу приманку назбирається сила-силенна риби, і взавтра на змаганні ми із цього ж таки місця наловимо стільки, що нікому й не снилось. Ну і, звісно, станемо чемпіонами табору.

— Ух ти! — я кажу. — Оце так! А якщо це місце хтось раніше за нас захопить?

— От, щоб цього не сталось, завтра, як тільки ми наблизимось до річки, ти давай мені свою вудку, а сам біжи чимдуж до нашого місця і кричи: «Цур, моє! Я перший!» І все.

— Гаразд! — я йому. — От молодець.

— Отож! Під час вечері набери побільше хліба в кишені, для приманки.

Після вечері ми зустрілись на спортмайданчику, де о цій порі нікого не було. Митько сидів на лаві і щось м'яв у роздобутій десь мисці.

— Приманку готую, — пояснив. — Ти хліб приніс?

— Приніс.

— Давай сюди. Треба глину з хлібом розмішати, бо інакше хліб течією знесе, а так глина його на дні триматиме на одному місці.

Вже добряче стемніло, і ми заспішили лісовою стежкою, щоб повернутись до відбою.

— На ось, — Митько каже, — понеси миску трохи, бо я вже стомився.

Тільки це сказав, як назустріч нам дві постаті. Ми ледь устигли вбік відскочити, за кущі. Чуємо:

— За ніч рибка й збереться там, де ми макухи накидали, а вранці й на голі гачки кидатиметься. Будь певний — ми більше за всіх наловимо!

— Ти бач! — Митько дивується. — Це ж Юрко з Вовкою! Навіть макухи десь дістали. Розумники.

Наближаємося до берега і ще здалеку чуємо: шубовсть! шубовсть у воду! І якась тінь над річкою.

— Ну й ну! — кажу. — Це ж іще хтось приманку кидає.

— Бачу! — Митько у відповідь. — Ну й народ! Ловити не вміють, так хитрістю хочуть!

Вибрали ми зручненьке місце, закинули нашу глину з хлібом і назад гайнули, але не самою стежкою, а вздовж неї, лісом. Так нам дорогою іще двоє стрілися.

— І ці туди ж! — друг мій каже. — Піонери називається!

А хвилин за тридцять після відбою, як усі поснули, чую — Вітька заворушився, й з ліжка встає. Взув сандалі, понишпорив у тумбочці — і ходу з палати. Митько теж підхопився і за ним слідом. За якийсь час повертається.

— І Вітька до річки побіг, — каже. — Отакої!

— Що ж то завтра буде, Митю? — питаю. — Всі, виявляється, такі розумні, як і ти!

— Розумні! Безсовісні, а не розумні! Обманщики! Він ще довго буркотів, лаючи всіх пройдисвітів, що різними хитрощами намагаються посісти перше місце, а тоді затих. Мабуть, заснув.

Я ще трохи полежав і заснув теж.

А назавтра, поснідавши, вишикувались учасники змагання й подалися на річку. Попереду Сергій Анатолійович із відром, а позаду Павлик з акордеоном у футлярі теліжиться.

— Ти навіщо акордеон тягнеш? — його питають.

— А це тільки футляр. — Павлик у відповідь.

— Він у футляр рибу складатиме, — Вітька сміється. — Все-таки більше влізе, ніж у відро.

— Та вже ж, певно, ти за нього більше наловиш, — Митько відказує.

Тільки-но завидніла попереду вода, як рибалки щодуху кинулись до річки, і за мить уже кожен сидів на власному місці, мов усе життя лише з нього й ловив.

А Юрко з Вітькою ледь не побились.

— Це, — обоє кричать, — моє місце!

— Чому ж воно твоє?

— Тому!

— Чому?

— Тому!

— Обидва з одного місця рибу вчора принаджували, — хихотів Митько.

Так вони і всілись бік-о-бік, сердиті і невдоволені.

Лише один Павлик ходив, мов сирітка, зі своїм футляром уздовж берега, але його звідусіль гнали, боялись, певно, що він їхньою приманкою скористається.

Зрештою і Павлик знайшов якусь місцинку оддалік, приготував вудку і вмостився на футлярі.

— На землі, — каже, — сидіти — застудитися можна. А на футлярі — ніколи! І ноги не заболять.

Прийшов і Сергій Анатолійович.

— Ач, як вам нетерпеливиться, — каже. — Змагання триватимуть дві години. Приготувались! — він подивився на годинник. — Почали!

— Ну, тепер тримайсь! — поплювавши на гачок, закинув вудку Митько. — Тільки встигай витягати!

Хвилин за десять він розгублено мовив:

— Що ж таке! Ніби не клює. Почекаємо ще...

— Таки не клює, — повторив він за півгодини, — треба подивитися, як у інших.

Він став бігати од одного рибалки до другого й питати:

— Ну як, клює? Га? А в тебе?

Отак він бігав і питав, аж поки не зачепив ногою нашу коробочку з горохом, і вона булькнула у воду.

— Ех ти ж, телепень! — я йому. — Добігався! Показав себе! З тобою рибу лише полохати, а не ловити! Що тепер на гачок насаджувати?

Але тут Сергій Анатолійович підвівся:

— Візьміть у мене кілька черв'ячків. Та й скоро вже кінчатимемо.

Ми знов закинули гачки, але риби не було. І не тільки в нас — ні в кого. Навіть у Сергія Анатолійовича не клювало, хоч він ловив і не для змагання — адже він не піонер — а так, для себе.

— Знаєш що, Митю, — кажу (вже до кінця змагання лишилося кілька хвилин). — Здається, я здогадався, чому риба не ловиться.

— Ну?

— А тому, що ми всі накидали силу-силенну приманки, і тут риба об'їлася за ніч, а тепер навіть дивитися не хоче на гачки, не те що хапати їх.

Митько подумав-подумав:

— А що, правильно! Якби ж це тільки ми кинули, то вона й ловилась би. А так...

І раптом Павлик як закричить:

— Риба! В мене! Ура!

Ми помчали на той крик. Справді — борсається на траві карасик із долоню завбільшки.

Піднімає його Павлик за волосінь, і ми помічаємо, що цей карасик якось дивно висить — униз головою, тобто догори хвостом.

— Оце так! — Вітька гукає. — Дивіться, як він його спіймав!

Ми придивились, і враз нам усе стало зрозумілим. Гачок отой самий здоровенний гачок, рибку за хвіст зачепив.

— Це він коли закидав, — Сергій Анатолійович пояснює, — риба й зачепилась випадково. Таке іноді буває. Але ж усе-таки спіймав! Значить, переможець — Павлик. Переможець і кращий рибалка табору!

Отакої!

А за кілька днів на стіні їдальні ще й фотознімок Павликів прикріпили — поруч із знімком Черевика — нашого кращого бігуна, і колективним знімком третього загону — переможцем у конкурсі пісні. Ще й з написом: «Павло Денисюк — кращий спортсмен-рибалка другої зміни». Правда без рибки. Митько сказав:

— Таке рибище й на знімку не вмістилось би!

Зате Павлик вмістився весь — стоїть із футляром від акордеона у лівій руці, з вудкою у правій і всміхається на весь рот. Точно-точно, можете піти й самі подивитись!

Юрій ЯРМИШ

Малюнки А. ЖУКОВСЬКОГО.

ВІЛІ ВІТРИЛА

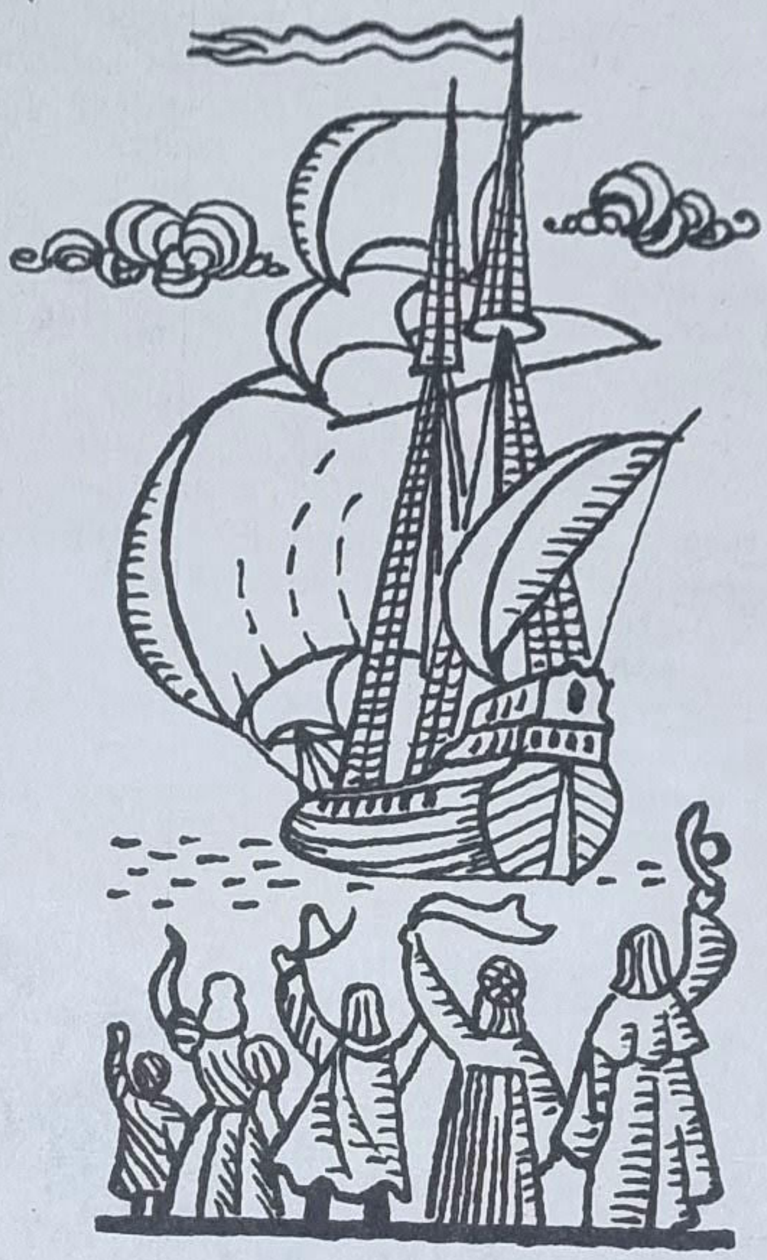

Казка

За сивої давнини жили-були троє хлопців. Жили вони, не знали, що на білому світі діється, вважали, що за їхнім селом земля кінчається.

Та почули хлопці від подорожнього диво дивне: опріч їхнього, є на світі інші села, та й міст чимало. А людей у тих містах — як житніх зерен на доброму полі. І ще сказав: живуть там майстри — склодуви, зброярі, кожум'яки, будівники.

— А у нас, — додав подорожній, — навіть корабели є, великі човни ладнають, бо стоїть наше місто біля синього моря.

Перезирнулись хлопці. Здивувались. От перший і каже:

— Чи не податися нам до того міста долі шукати? Може, й ми майстрами станемо.

Другий, почувши таке, гопака утнув. Так йому це до серця припало.

А третій помовчав, розмірковуючи: чи не груш на вербі шукати доведеться? Однак теж згодився.

Розпрощалися хлопці з батьками і пішли лісовими стежками битих шляхів шукати. Чимало тих шляхів сходили, постолів зносили, доки не війнув їм в обличчя теплий вітер, в небі змахнула крилом біла чайка. Відкрилася з урвища морська блакить, а внизу, на березі — велике місто.

Хлопці в нього, як у казку, входили. На будинках над дверима там висіли дивовижні речі — величезні чавунні ключі, чоботи, ніби на велетня шиті.

Під ключами працювали слюсарі, хитрі замки майстрували, а під чоботами — вправні шевці.

В будинку, прикрашеному тарілями і глечиками, гончарі трудились. А над величезними майстернями біля моря, на високій щоглі плив під вітрилами білий кораблик...

Цілісінький день ходили хлопці містом, обдивлялися, дивувалися. Обирали собі діло до душі.

А вранці перший з них постукав у двері, над якими висіли барвисті тарілі й глечики.

Другий юнак, ще як до міста увійшов, очей одвести не міг від кумедних мальованих чоловічків на майстерні, де художники працювали.

Третій одразу запам'ятав вулицю, що до корабелів вела.

Майстри зустріли юнаків радо — молоді руки були потрібні.

Гончаря, в якого став вчитися перший хлопець, городяни добре знали. Посуд, що виробляв він, був красивий, міцний. Тарілі, горнятка, чашки не билися, хоч кидай щосили об підлогу. Майстер показав новому учню, як працювати на гончарському крузі. Розум той мав. Вправність теж. Швидко навчився горнята та миски ліпити, ще й старанно розмальовував їх квітами.

Другий вчився теж у доброго майстра-художника. Учень припав тому до серця, бо ніколи не сумував, над кожним малюнком наполегливо працював.

А третій приятель із світання до смеркання цюкав сокирою разом з корабелами.

Коли навчаєшся охоче, навіть місяці минають швидко, мов години.

Непомітно минув рік. Наближався осінній ярмарок. Молоді учні гончаря і художника вирішили разом із справжніми майстрами показати людям свою роботу. Чим вони від інших гірші? Вчителі їхні хитали головами:

— Може, почекаєте? Ви ще й чвертю таємниць свого майбутнього ремесла не опанували.

Але учні не послухалися. Віднесли на ярмарок свої глечики і малюнки, а потім до третього приятеля пішли. Запитують:

— А ти на ярмарці покажеш людям свою роботу?

— Не можу, — відповідає той; — нам ще не час своєю роботою вихвалятися.

— Час, саме час! — відмахуються хлопці. — Так і постарієш, а про тебе ніхто й не знатиме.

Почався ярмарок. Чого там тільки не було! Тканини дивовижно яскравих кольорів, непереможні мечі, чудові картини, навіть сап'янці-скороходи.

Дійшла черга і до наших друзів. Взяла одна жінка найкрасивіший глек, який виліпив учень гончаря, та як швиргоне його на брук. Глек перетворився на купу скалок. Розсердилася жінка:

— Навіщо ти, невмійко, людей дуриш? У нашому місті вже давно небиткі глеки виробляють. Недоук ти, ось хто!

А учень художника в іншому ряду веселинками, примовками

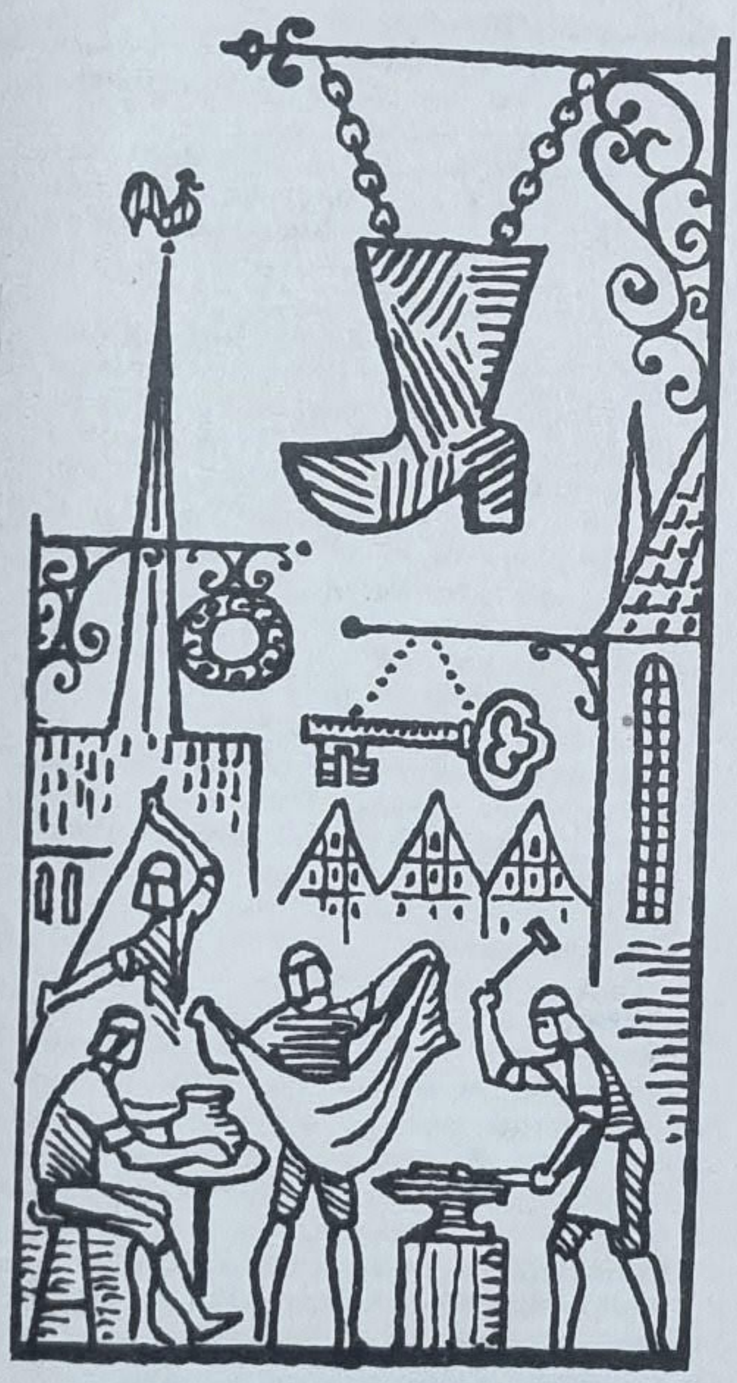

людей до своїх малюнків скликає. Дивляться люди, плечима знизують:

— Даремно, друже, похваляєшся. Адже це не твої малюнки!

— Як не мої? — образився учень. — Сам малював!

А глядачі у відповідь загадково лише всміхаються.

Ярмарок ярмарком, а народ до моря подався.

Вже давно хмурилося море, давно тривожилися люди. Два кораблі, які пішли в плавання, не поверталися. Чи не буря шалена потопила кораблі?.. Скільки сліз тоді проллється, скільки дітей залишаться сиротами.

Сонце повертало на ніч, а люди все стояли мовчазні, чекали. Раптом зблиснуть на обрії серед темних хвиль довгождані білі вітрила? Нарешті хлопчисько, який видерся на найвищу щоглу, скрикнув радісно:

— Бачу! Бачу корабель!

— Один, лише один корабель? — хвилювалися люди.

Хлопчисько підніс дашком долоню над очима і знову гукнув:

— Два кораблі! Другий іде за першим на канаті, без вітрил і щогли!

Коли обидва кораблі пристали до берега і почулись радісні вигуки, бо ж ніхто не загинув під час страшного шторму на зворотному шляху, люди почали запитувати:

— Хто з майстрів ставив щоглу і вітрила на кораблі, що бурштормів не боїться?

Корабели показали на свого учня.

— Ні, цей хлопець не учечь, він справжній майстер! — сказали люди.

Наступного вечора кращі майстри йшли по місту урочистою процесією, і народ вітав їх радо. Поруч з ними крокував молодий

корабел, бо він зробив свою справу досконаліше, краще від інших.

А навпроти, біля старовинного будинку, якого склали вправні майстри багато сторіч тому, стояли його друзі. Засмучені, невеселі.

Коли вулиця спорожніла, мовчки пішли світ за очі.

— Чому все так погано вийшло? — зітхнув молодий художник.

— Ми ж так старалися! — зітхнув учень гончаря.

Непомітно підійшли до них майстри.

— А яка глина в тебе була?.. Не знаєш! Звідки її брали?.. Не бачив! З якими домішками її місять? Як обпалюють? Теж не знаєш! Тому що інші учні це робили. Отже, руки твої працювали, а вуха й очі спали! — пояснив гончар.

— Але я, напевне, всі таємниці малюнку вже знаю! — з образою сказав учень художника. — Всі книжки перечитав, всі картини, які у місті є, побачив. Сам вдень і вночі малював...

— Не малював, а перемальовував! — гірко зауважив художник. — Нічого свого у тих малюнках немає. Мов дві краплі води, на малюнки інших майстрів вони схожі!

Похилили юнаки голови свої... А вранці прийшли у майстерні, кожен прохає:

— Прийміть знову, навчіть майстерності.

Далі вчився і молодий корабел.

Спливали роки. Сивіли вчителі. Зростали молоді майстри. Руки їхні працювали вправно, очі дивилися зірко. Нарешті настав день, коли кращі майстри дали їм місце в своєму першому — найпочеснішому ряду. Тому що молодий гончар виготовив посуд, який був не лише навдивовижу гарний і його не міг розбити жоден силач, але, головне, — їжа, зварена в цьому посуді, була дуже смачна.

Молодий художник намалював картину, раз побачивши яку, люди вже ніколи її не забували. І кожен знаходив у ній щось своє, заповітне. Бо це була картина про прекрасну мрію...

А третій майстер вигадав незвичайний корабель. Замість чудових білих вітрил він поставив двигун. Відтепер корабель міг плавати морями й океанами цілий рік, і йому не були страшні будь-які шторми...

ПРИГОДИ ЛИПЕНЬ КАЛЕНДАРИКА

В Палаці діти підійшли до екрана, щоб повідомити кібера про приємну звістку — після екзаменів вони беруть його з собою до піонерського табору. Та екран показав їм засмученого Календарика: їхній друг знову потерпав.

— Не рухайся, — оцінивши ситуацію, наказав йому Петько Чебрець, — інакше провалишся у трясовину. Ми вже поспішаємо на виручку. Тримайся!

Діти мерщій кинулися до Миколи Івановича додому.

— З кібером біда! — почала з порога Оля.— Він лежить на трясовині, ось-ось провалиться в багно!

— Координати відомі! — запитав учитель.

— Болото в Чорному урочищі, де ми торік бабок на колекцію ловили.

За хвилину всі сиділи в кабіні швидкісної «Лади» і мчали до урочища.

Допомога прийшла своєчасно. З багнюки стирчали тільки антени Календарика. Микола Іванович дістав з багажника надувного човна, і за мить вони з Ігорем були вже біля кібера. За допомогою капронової линви вивільнили його з трясовини і втягли в човен, дівчатка відмили його від бруду.

— Що робитимемо з цим неслухом! — суворо запитав Микола Іванович у дітей.

— Віддамо моєму дідусеві в село, нехай поставить його на городі відлякувати граків та горобців! — підморгнув друзям Петько. — Гарне буде опудало!

Календарик злякався, адже йому так хотілось разом з дітьми поїхати до піонерського табору!

— Не віддавайте мене нікому, — благав він,— я ж не сам потрапив до трясовини, мене туди дика свиня вкинула.

А Оля вже нишпорила у заростях прибережної рослинності, тільки її жовтий бриль показував, де в цей момент перебуває дівчинка.

— Дивись, щоб і тебе дика свиня не провчила, як відбиватися від гурту,— застеріг її Петько.

Оля навіть не зреагувала на його іронічний тон.

— Ідіть швидше сюди, — покликала,— тут цілі зарості очанки.

— Теж мені знахідка,— пирхнув Ігор.

— Даремно ти так,— сказав йому Микола Іванович, взявши в руки непоказну рослинку з білястими дрібними квіточками. Назву очанки здобули за свої лікувальні властивості— їх раніше використовували при хворобах очей. Близький родич очанок — дзвінець. Його жовтуваті вінчики дещо нагадують брат-і-сестру. Всі ці квіти напівпаразити, бо смокчуть соки із сусідніх рослин.

— Миколо Івановичу, — почувся з лісової хащі голос Петька,— кличте всіх до малинника, ягід видимо-невидимо.

Досхочу поласувавши соковитими ягодами, всі повернулися до машини і поїхали назад.

— Миколо Івановичу, погляньте, що то ворони на березі річки роблять?

— Напевне, рибка вискочила з води, — здогадався Петько, — от вони і шматують її.

— Не схоже, — дістав бінокля вчитель. — Тоді б вони зібралися докупи і чубилися б між собою за здобич, а так, погляньте, немов вишукують щось на березі.

— Не щось, а перлівниць! Погляньте, яку велику мушлю тягає у дзьобі ота крайня ворона! — сказала Оля.— Торік у поході я спостерігала, як ворона полює на молюсків. Сяде біля перлівниці і чекає, доки стулки не розійдуться.

Ворона, певно, поспішала поласувати ніжним м'ясом. Вона тягала перлівницю сюди-туди, клювала дзьобом, а вдіяти нічого не могла. Природа сховала ніжне тіло молюска у міцний панцир.

Подзьобавши мушлю і, либонь, збагнувши, що у такий спосіб їй не поживитися, ворона взяла перлівницю в дзьоб, піднялася вгору і кинула її на землю. Але молюск не розбився, бо ворона знову почала ладнатися, як взяти його у дзьоб, і коли їй це вдалося, піднялася ще вище. Цього разу молюскові не пощастило, невдаха впав на один із камінців, якими вщерть був усіяний в цьому місці берег. Панцир проломився. Цього тільки й треба було хижаку. Немов із бляшанки консервоване м'ясо, стала видзьобувати ворона поживу крізь отвори у мушлі.

— Ах ти ж розбійниця,— не витримала Оля і, вискочивши із машини, побігла до річки. За нею діти.

— Бачите, яку бійку влаштували розбійниці, — показав Микола Іванович на вже вибілені вітром і сонцем стулки перлівниць. — Погляньте, — додав, — дно річки тут піщане, неглибоке, воронам неважко добувати їх навіть з води. Хитрющі птахи!

Сонце наближалося до небокраю.

— Нагадую, — замиготів лампочками кібер, — завтра треба їхати до табору.

— Їхати так їхати, — весело промовив Микола Іванович, і машина покотилася далі.

Малюнки І. МАКАРОВОЇ

ТРИ ЗВАЖУВАННЯ

— А я пропоную завдання на зважування, — промовив капітан Зірвиголова, дістаючи дві гирі у 50 та 200 г. — У мішку дев'ять кілограмів крупи, які необхідно розподілити по двох пакетах — два та сім кілограмів. Зважувати можна тільки тричі.

ГОЛОВОЛОМКА З КУБАМИ

— Одного разу мені довелося обклеювати куб картинками, — почав капітан Врунгель. — Але загальна площа кубів виявилася для того замалою, потрібно було збільшити її вдвічі, зберегти форму, не додаючи нових. Чи вдасться це вам?

ГЕОМЕТРИЧНІ ЗАВДАННЯ

— Капітан Врунгель запропонував головоломку з трьома кубами, а я — з квадратами, — промовив капітан мушкетерів д'Артаньян. — Цю фігуру розріжте на дві частини так, щоб з них скласти квадратну рамку. Отвір у середині рамки теж повинен мати квадратну форму і дорівнювати кожному з трьох квадратів, що утворюють фігуру.

Хто виконає це завдання, може спробувати поділити шестикутник на вісім частин, рівних за площею і однакових за формою.

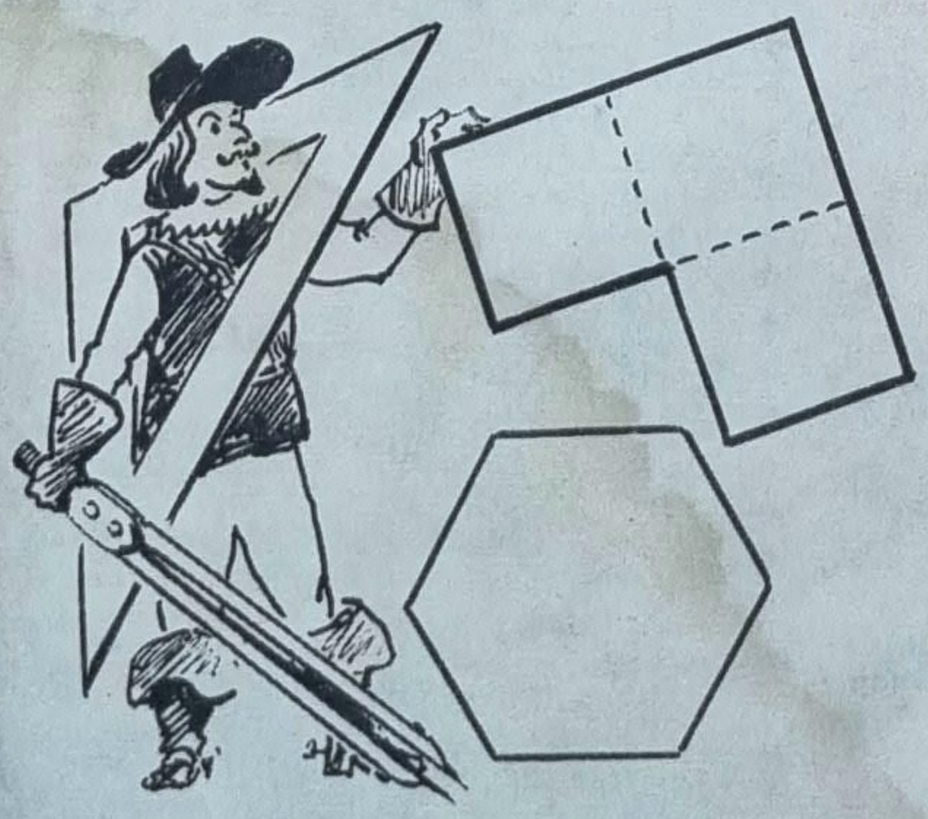

І ЗНОВУ БІОНІКА

— Як ви знаєте, друзі, біоніка — незвичайна наука, — продовжував засідання Тартарен. — Вона підказує інженерам — конструкторам та винахідникам, чого можна навчитися у природи.

От, наприклад, величезний слон спокійно ходить по болотах, де інша, значно менша тварина, загрузне. Як ви гадаєте, чому? А пінгвіни й бобри зробили свої відкриття, і наші конструктори вже використовують їх у техніці. Чи знаєте ви, про що йдеться?

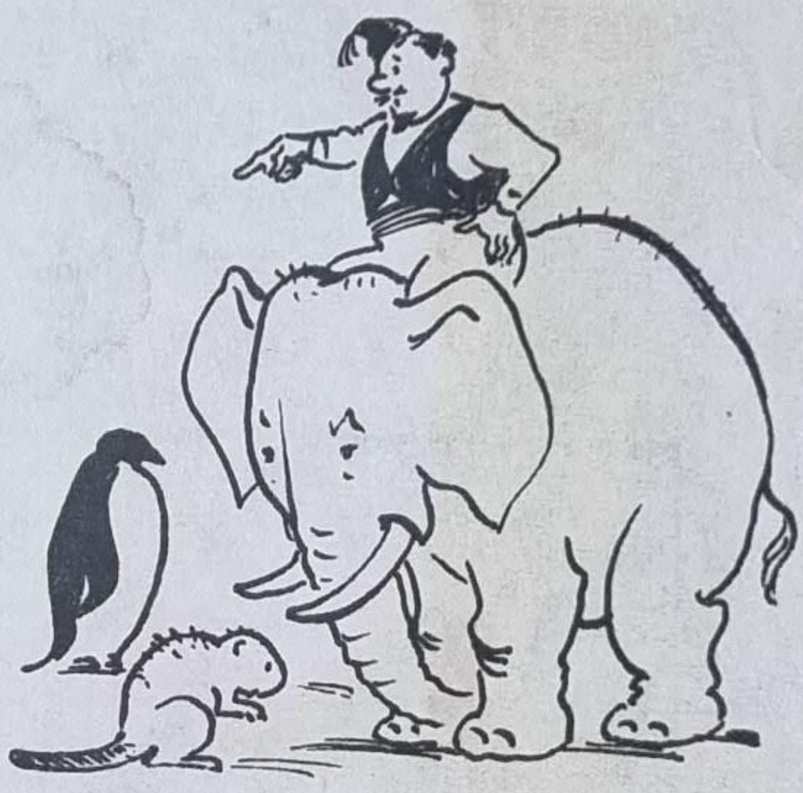

Написав і намалював Ю. РАЄВСЬКИЙ.

ВІДПОВІДІ

«Піонерія», № 5, 1975 р.

Небо та зірки

1. Найяскравіша видима зірка — Сіріус (сузір'я Великого Пса).
2. Найближча зірка — Альфа Центавра. Її світло йде до Землі понад чотири години. Поїзд зі швидкістю 100 км/год. добереться до цієї «сусідки» за 46 мільйонів років.
3. Найменша зірка розташована у сузір'ї Кита (відкрита Лейтеном. Діаметр — 0,1 діаметра Землі).
4. Зодіак — лінія річного сонячного шляху серед зірок, що уявно проводиться на небозводі і поділяється на дванадцять рівних частин. Назва кожної з цих частин відповідає своєму сузір'ю: Овен, Телець, Близнята, Рак, Лев, Діва, Терези, Скорпіон, Стрілець, Козеріг, Водолій, Риби. Ці сузір'я називаються зодіакальними.

Хвилина на роздуми

1) 1/3. 2.) 30 коп. 3) 5.

Зіркові орієнтири

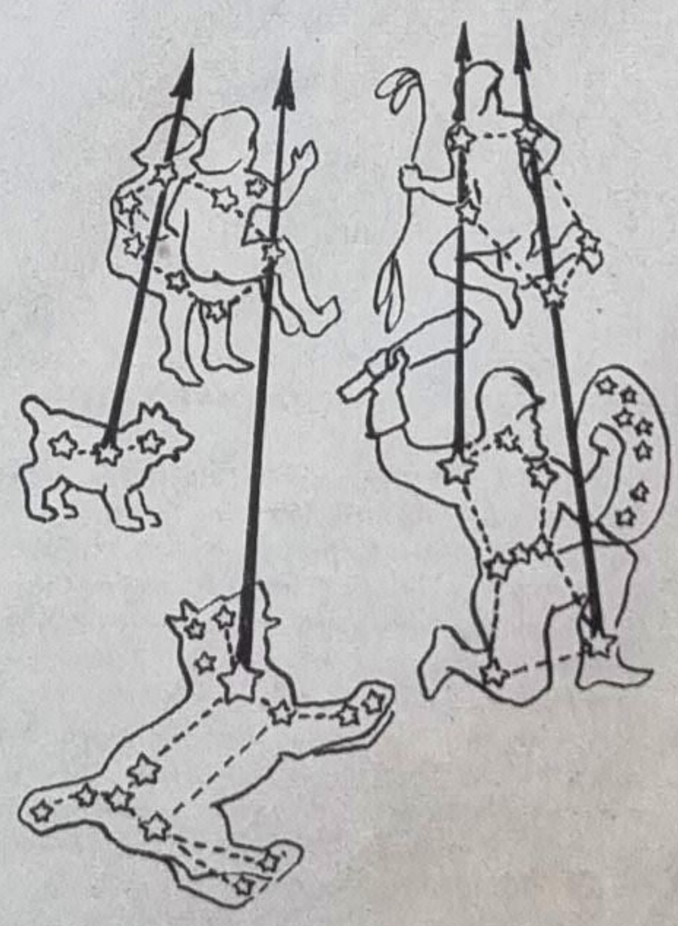

ШАХОВУ СЕКЦІЮ
ВЕДЕ
МІЖНАРОДНИЙ
МАЙСТЕР З ШАХІВ,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ТРЕНЕР УРСР
Ю. М. САХАРОВ.

ХТО КОГО? А МОЖЕ, НІЧИЯ?

Цей номер журналу прийде до вас, дорогі друзі, тоді, коли заняття у школі вже закінчаться.

Ми не маємо жодних сумнівів, що учасники шахового конкурсу закінчили навчальний рік з відмінними та добрими оцінками.

Але у «шахових справах» останній дзвоник ще не пролунав, і сьогодні, під час літніх канікул, ми пропонуємо завдання сьомого туру.

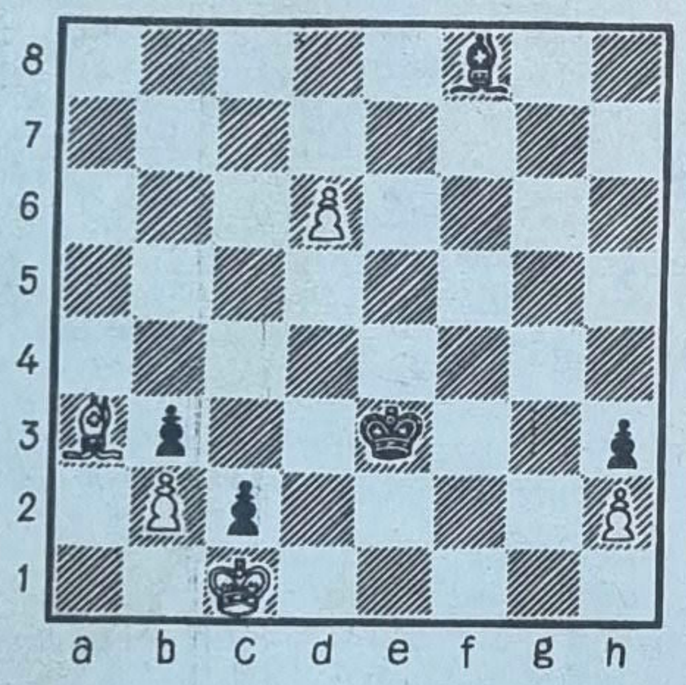

Білі: Крc1, Са3, п. п. b2, d6, h2 (5)
Чорні: Крe3, Cf8, п. п. b3, c2, h3 (5)

Гру починають білі. Білий прохідний пішак недвозначно загрожує проривом, але чорні, в свою чергу, мають очевидні матові перспективи. Отже, хто кого? А може, нічия?

Завдання учасників конкурсу — дати повний аналіз позиції діаграми і відповісти, як має закінчитися партія за умови найсильнішої гри білих і чорних. Не забувайте при цьому про правила перетворення, про те, що, поспішаючи з висновками, можна потрапити у пастку.

НАДСКЛАДНЕ ЗАВДАННЯ

Відповідно до умов конкурсу, юним шахістам старшої вікової групи та шаховим гурткам пропонується додаткове, «надскладне» завдання. Воно не входить до числа конкурсних, але при визначенні переможців результати його розв'язання братимуться до уваги.

Завдання — етюд композитора Якимчика — й справді «надскладне». Відповіді з рішенням етюду ми приймати-емо до 1 вересня 1975 року.

Спробувати розібратись у хитрому лабіринті можуть, звичайно, і представники молодших груп. Це також враховуватиметься при остаточному визначенні переможців конкурсу.

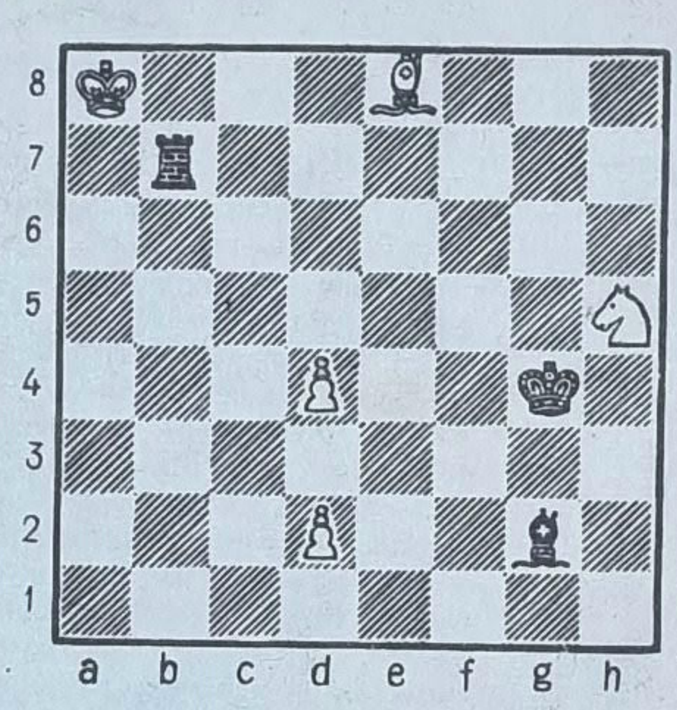

Білі: Крa8, Ce8, Kh5, п. п. d2, d4 (5).
Чорні: Крg4, Tb7, Cg2(3).
Білі починають і роблять нічию.

Безпорадне становище білого короля, який перебуває під загрозою відкритого шаха, створює враження, що гра закінчена. Але це далеко не так...

КУТОЧОК ТЕОРІЇ ПОЧАТКІВ. ЗАХИСТ АЛЬОХІНА

1. e4 Kf6

Як правило, на початку гри кожен з учасників поєдинку намагається створити пішаковий центр, забезпечуючи собі опірні поля для фігур. Захист, який 1921 року вперше застосував Альохін, має зовсім іншу стратегічну ідею. Чорні пропонують білим будувати центр, за рахунок чого виграють у темпі і здобувають можливість потім цей центр підривати.

Ось головний варіант захисту:
1. e4 Kf6 2. e5 Kd5 3. c4 Kb6 4. d4 d6 5. f4 d:e 6. f:e Kc6 7. Ce3 Cf5 8. Kf3 e6 9. Kc3 Ce7 10. Ce2 0—0 11. 0—0 f6 12. ef C:f6.

Щоправда, білі мають більше оперативного простору, але чорні не відчувають перешкод у розвитку, передбачаючи здійснити атаку на центр: Фe7, Tad8.

У сучасній турнірній практиці білі частіше грають

3. d4 d6 4. Kf3 Cg4 5. Ce2 Kc6 6. 0—0 e6 7. c4 Kb6 8. ed cd 9. Kc3 Ce7

І знову той же висновок: у білих мінімальна позиційна перевага, але чорні вирішили проблеми розвитку і готові прийняти бій.

Головний редактор
СИНГАЇВСЬКИЙ М. Ф.

Редакційна колегія:
БИЧКО В. В.,
ВАСИЛЕНКО А. П.,
ВСЕХСВЯТСЬКИЙ С. К.,
ГУБАРЕЦЬ В. В.
(відповідальний секретар),
ДРИГУС І. П.,
ЗБАНАЦЬКИЙ Ю. О.,
КОМПАНЕЦЬ М. І.,
ПАНЧ П. Й.,
СОРОКІНА Д. О.,
СТЕЛЬМАХ М. П.,
ТКАЧ Д. В.

Художній редактор
БАЛАНДЮК М. В.

Технічний редактор
БАЛТАЧЄЄВА Р. Є.

Коректор
КОВТУН Н. Ю.

На обкладинці:
Фото А. КОРНІЄНКА.

Макет журналу
О. МІЩЕНКА.

Рукописи не повертаються.

«Пионерия» —
ежемесячный детский журнал
ЦК ЛКСМУ
и Республиканского Совета
Всесоюзной пионерской
организации имени В. И. Ленина
(на украинском языке).
Ордена «Знак Почёта»
издательство ЦК ЛКСМУ
«Молодь».

БФ 29101.
Здано до набору 16. V. 1975 р.
Підп. до друку 20. VI. 1975 р.
Формат 60×90 1/8.
Фіз. друк. арк. 4.
Умовн. друк. арк. 4.
Обл.-вид. арк. 5,7.
Тираж 217000.
Зам № 02629.

Адреса редакції:
поштовий індекс 252601,
Київ — МСП,
Пушкінська, 28.
Телефони: 25-40-06, 24-33-76,
24-03-13.

Ордена Леніна комбінат друку
видавництва «Радянська Україна»,
Київ-47,
Брест-Литовський проспект, 94.